

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 13 (1999)

Το έργο της αγροτικής εγκαταστάσεως της επιτροπής αποκατάστασης προσφύγων

Βασίλειος Δ. Κρίμπας

doi: [10.12681/deltiokms.148](https://doi.org/10.12681/deltiokms.148)

Copyright © 2015, Βασίλειος Δ. Κρίμπας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κρίμπας Β. Δ. (1999). Το έργο της αγροτικής εγκαταστάσεως της επιτροπής αποκατάστασης προσφύγων. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 13, 225–268. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.148>

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΚΡΙΜΠΑΣ

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Τὴν ἔκθεση τῶν πεπραγμένων τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων (Ε.Α.Π.) συντάξεε ὁ διευθυντῆς τῆς Ἀγροτικῆς Ἀποκαταστάσεως Βάσος Κριμπᾶς.

Ὁ Βασίλειος (Βάσος) Δ. Κριμπᾶς γεννήθηκε στὴ Μερόπη Μεσσηνίας στὶς 12/25 Ὀκτωβρίου 1889. Ἦταν τὸ πέμπτο τέκνο τοῦ μεγαλοκτηματῆ Δημοσθένους Κριμπᾶ. Στὸ γύρισμα τοῦ αἵωνα ὁ πατέρας τοῦ βιογραφούμενου παρῆγε 150 τόνους σταφίδα, 40-50 τόνους ξερὰ σύκα, 10 τόνους λάδι, 6.500 κουκούλια. Ὁ Δημοσθένης, οἰκονόμος καὶ αὐστηρὸς, ἐπένδυε τὰ κέρδη του ἀγοράζοντας γῆ. Τόσον ὁ ἴδιος ὅσον καὶ ἡ γυναίκα του δούλευαν χειρωνακτικὰ· ἐκείνη μαγεύειρε γιὰ τοὺς ἐργάτες. Ὁ Δημοσθένης χειριζόταν τὴν καθαρεύουσα, ὅπως καὶ ὁ πατέρας του Βασίλειος, τὸν ὁποῖο ἡ κυβέρνησις εἶχε διορίσει τὸ 1858 ἀναπληρωτὴ ληξιαρχο στὸ χωριὸ ὅπου ἔμενε. Ὁ ἐκ μητρὸς προπάππος τοῦ βιογραφούμενου σκοτώθηκε στὸ Μανιάκι μὲ τὸν Παπαφλέσσα, πολεμώντας τὸν Ἴμπραήμ, ἐνῶ στοὺς προγόνους του συγκαταλέγονταν ἀρκετοὶ ἱερεῖς. Μπορεῖ λοιπὸν νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὸ πνεῦμα ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν οἰκογένεια: πατριωτισμὸς, ἐργατικότητα, αὐστηρότητα, ὑπευθυνότητα καὶ μεγάλος σεβασμὸς γιὰ τὰ γράμματα. Πολὺ νωρὶς ὁ Βάσος διδάχθηκε τὰ στοιχειώδη. Πρῶτα στὸ Γυμνάσιο στὴν Καλαμάτα καὶ ἀκολούθως στὸ Βαρβάκειο στὴν Ἀθήνα συ-

Ὁ Βάσος Δ. Κοιμπᾶς (1889-1965)

μπλήρωσε τις ἐγκύκλιες σπουδές του στή νεαρή ηλικία τῶν 15 ἐτῶν μὲ ἐξαιρετική ἐπίδοση. Οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοί του εἶχαν σπουδάσει νομικά καὶ φιλοσοφία ὁ ἕνας, ἰατρική ὁ ἄλλος στή Γερμανία καὶ στήν Αὐστρία. Ὁ αὐταρχικός πατέρας του ἀποφάσισε ὁ τρίτος γιός του νὰ σπουδάσει γεωπόνος, γιὰ νὰ διαχειρισθεῖ τὴν κτηματική του περιουσία. Ἔτσι ὁ Βάσος ἀπεστάλη στὸ Montpellier τῆς Νοτίου Γαλλίας.

Μετὰ ἀπὸ ἐτήσιες προπαρασκευαστικές σπουδές σὲ φροντιστήριο ὡς οἰκότροφος, παρουσιάσθηκε στὸν ἐτήσιο διαγωνισμό εἰσαγωγῆς στήν Ἐθνική Σχολὴ Γεωπονίας τοῦ Montpellier (μία ἀπὸ τις τέσσερις κρατικές γεωπονικές σχολές πού ὄλες ὑπήγοντο στὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας καὶ συνε-

τέλεσαν σημαντικά στη προαγωγή τῆς γαλλικῆς γεωργίας). Ἡ φήμη τῆς Σχολῆς τοῦ Montpellier ὀφειλόταν στὴν προσπάθεια ποὺ κατέβαλλε ἡ Σχολὴ νὰ διαδώσει τὸν νέο τρόπο καλλιέργειας τῆς ἀμπέλου γιὰ τὴν ἀποφυγὴ ζημιῶν ἀπὸ τὴ φυλλοξήρα (ποὺ προξένησε στὴ Γαλλία μεγαλύτερες ζημιές ἀπὸ τὸν ἀτυχὴ πόλεμο τοῦ 1870) καθὼς καὶ στὴν παρουσία μαθητῶν τοῦ L. Pasteur μεταξὺ τῶν καθηγητῶν της. Ἡ Σχολὴ ἦταν σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο ἡ πρώτη στὴ μελέτῃ τῆς ἀμπέλου μὲ καθηγητὲς μεγάλου κύρους (G. Foex, P. Viala καὶ στὰ χρόνια τῶν σπουδῶν τοῦ Κριμπᾶ τὸν L. Ravaz).

Στὸν διαγωνισμό ὁ Β. Κριμπᾶς ἐπιτυγχάνει δεύτερος (ὁ πρῶτος ἦταν ἓνας Γάλλος ποὺ τὸν εἶχε ἀντιγράψει καὶ ὁ ὁποῖος μετὰ τὸ πρῶτο ἔτος ἀποπέμφθηκε ἀπὸ τὴ Σχολὴ ὡς ἀποτυχῶν στὶς ἐξετάσεις). Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του, μὲ ἀναγκαστικὲς παρουσίες, βαθμολόγηση τῶν περιληπτικῶν ἀποδόσεων τῶν παραδόσεων ποὺ κρατοῦσαν οἱ φοιτητὲς καὶ πάμπολλες ἐνδιάμεσες ἐξετάσεις—σπουδὲς στρατιωτικοῦ μᾶλλον χαρακτήρα, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων Grandes Écoles, μὲ ἐκείνην τῆς École Polytechnique ὡς προτύπου— ὑπῆρξε πάντα πρῶτος μεταξὺ 42 φοιτητῶν τῆς τάξεώς του. Στὸ δεύτερο ἔτος ἀποσπᾷ τὸ ἀργυρὸ μετάλλιο τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς καὶ ἓνα σημαντικό χρηματικὸ βραβεῖο τῆς πόλεως τοῦ Montpellier (τὸ ὁποῖο ξοδεύει νοικιάζοντας στὴν Ὀπερα ἓνα θεωρεῖο γιὰ ὀλόκληρο τὸν χρόνο), ἐνῶ ἡ πρῶτευσή του στὶς πτυχιακὲς ἐξετάσεις τοῦ ἀποφέρει τὸ χρυσοῦ μετάλλιο τοῦ ὑπουργοῦ Γεωργίας τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ὡς ἀρχηγὸς τάξεων μποροῦσε νὰ ἐργασθεῖ ὡς ἔμμισθος βοηθὸς καθηγητῶν, προτίμησε ὅμως νὰ ἐργασθεῖ ὡς ἄμισθος βοηθὸς τοῦ L. Ravaz (τὸν ὁποῖο θεωροῦσε τὸν κατεξοχὴν δάσκαλό του) καὶ τοῦ A. Bouffard, γιὰ νὰ μὴν ἀποβάλλει τὴν ἑλληνικὴ ὑπερηκόητα. Σὲ ἡλικία δεκαεννιάμισι ἐτῶν εἶναι πτυχιούχος καὶ ἐπιστρέφει στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ νεαρὴ ἡλικία δὲν ἐπιτρέπει τὸν διορισμὸ του στὸ Δημόσιο. Γι' αὐτὸ ἐπὶ ἐνάμισι ἔτος ἀσχολεῖται μὲ τὰ πατριὰ του κτήματα εἰσάγοντας καινοτομίες στὴν περιοχὴ, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴν Πελοπόννησο (χρῆση ἀλόγων ἀντὶ βοῶν γιὰ τὴν ἄροση, μεταλλικὰ ἀλέτρια ἀντὶ ξύλινων καὶ —κάτι ποὺ ὁ ἴδιος ἐπινόησε— τὸ κλάδεμα τῆς συκῆς). Ὅμως οἱ σχέσεις μὲ τὸν αὐταρχικὸ πατέρα του μαζὶ μὲ τὶς ἀντιδράσεις τοῦ κόσμου γιὰ τὶς καινοτομίες (αἰρεθᾶθηκε ὁ γιὸς τοῦ Κριμπᾶ) δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ πραγματοποιήσῃ ὅλα τὰ σχέδιά του.

Τὸ 1911 καλεῖται στὰ ὄπλα φαντάρος, καὶ στὴ συνέχεια προάγεται σὲ

δεκανέα, λοχία, ἔφεδρο ἀνθυπολοχαγὸ, ὑπολοχαγὸ καὶ τὸ 1920 σὲ λοχαγὸ. Ὑπηρετεῖ ἐννέα ἔτη (μέχρι τέλους τοῦ 1920), στὴ γραμμὴ τῶν πρόσω στους Βαλκανικοὺς Πολέμους, παίρνει μέρος στὶς μάχες τοῦ Σαρανταπόρου, τῶν Γιαννιτσῶν, τοῦ Ὀστρόβου. Στὴ διάρκεια τῆς ἐκστρατείας, πίνοντας μολυσμένο νερὸ, ἀρρωσταίνει ἀπὸ δυσεντερία καὶ γιὰ ἕναν περίπου μῆνα (Ἰανουάριος 1913) νοσηλεύεται στὸ νοσοκομεῖο τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1913 ὑπηρετεῖ στὸ Ἐπιτελεῖο καὶ ἐκεῖ συνδέεται μὲ φιλοβασιλικούς ἀξιωματικούς.

Σὲ μιὰ σύντομη ἀνάπαυλα, μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους, ἐπιτυγχάνει πρῶτος στὸν κρατικὸ διαγωνισμό καὶ διορίζεται τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1914 νομογεωπόνος Εὐβοίας. Ὅμως ὁ στρατὸς τὸν ἀνακαλεῖ. Τὸ 1917 ἀπολύεται ἀπὸ τὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὡς «βασιλικός» μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ ὑπολοχαγοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας. Στὶς ἀρχές τοῦ 1918 γιὰ ἕνα μῆνα ἀνακαλεῖται καὶ παρουσιάζεται στὸν Γάλλο στρατηγὸ Bonier. Μὲ τὴ νέα ἀπόλυσή του ἀπὸ τὸν στρατὸ ἐξορίζεται μαζὶ μὲ ἄλλους ἐπιφανεῖς «βασιλικούς» στὴν Ἀμοργὸ φυλασσόμενος ἀπὸ Κρήτες χωροφύλακες.

Μὲ τὴν ἐπάνοδο τοῦ Κωνσταντίνου, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1920, διορίζεται ἐκ νέου στὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας καὶ γίνεται ἔφεδρος λοχαγός. Στὶς ἀρχές τοῦ 1921 προάγεται σὲ ἐπιθεωρητὴ Ἀμπελουργίας καὶ πρὸς τὸ τέλος τοῦ χρόνου σὲ γενικὸ ἐπιθεωρητὴ Ἀμπελουργίας. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1922 ἀπολύεται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας γιὰ πολιτικούς λόγους.

Ἀπὸ τὸ 1923 ὡς τὸ 1930 βρίσκεται ἐκτὸς ὑπουργείου. Στὴν ἀρχὴ ἰδιωτεύει ἐπιδιδόμενος στὸ ἐμπόριο γεωργικῶν μηχανῶν. Τὸ 1925 προσλαμβάνεται στὴν Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων. Ἀναγνωρίζοντας τὶς διοικητικὲς του ἱκανότητες καὶ τὴν ἀριστη χρῆση τῆς γαλλικῆς γλώσσας, ἡ Ε.Α.Π. τὸν διορίζει διευθυντὴ τῶν Ἀγροτικῶν Ἀποκαταστάσεων. Εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ ὅλη σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα (Παλαιὰ Ἑλλάδα, Ἡπειρο καὶ Νήσους) πλὴν τῆς Μακεδονίας τὴν ὁποία ἀνέλαβε ὁ Καραμάνος, γεωπόνος ποὺ σπούδασε στὸ Portici τῆς Ἰταλίας.

Ὅταν τὸ 1930 παραιτεῖται διότι ἐξελέγη καθηγητῆς Ἀμπελουργίας στὴν Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν (Α.Γ.Σ.Α.), τοῦ ἀποστέλλεται ἀπὸ τὸν John Hope Simpson μιὰ πολὺ κολακευτικὴ ἐπιστολή, ὅπου ἀναφέρεται «στὴν ποιότητα καὶ στὸν τεράστιον ὄγκο ἐργασίας, τὴν ὁποία ἐκτελέσατε μὲ ζῆλο κατὰ τὸ πενταετὲς διάστημα τῆς ὑπηρεσίας σας στὴν Ε.Α.Π.». Ὁ Simpson,

πού έγινε γενικός διευθυντής τῆς Ἀγροτικῆς Ἀποκαταστάσεως («ἐκφράζει τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνη του τὴν ὁποίαν ἐνέπνευσαν εἰς αὐτὸν τόσον τὰ ἀτομικὰ προσόντα του ὅσον καὶ ἡ ἐπίσημος ἰδιότης ὑμῶν») (εἶχεν ἐκλεγεί ἡδη καθηγητής). Τὸ συμβούλιο τῆς Ε.Α.Π. στὰ Πρακτικὰ τῆς 422ης συνεδρίας του σημειώνει ὅτι: «Ὁ κ. Κριμπᾶς οὐδέποτε ἐφείσθη κόπων τὸ δὲ συμβούλιον διετήρησε ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην καὶ πρὸς τὸ ἀκέραιον τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τὴν ἱκανότητά του, ἐμπιστοσύνην μηδέποτε διαψευθεῖσαν». Καὶ παρὰ τὴν παραίτησή του τοῦ χορήγησε ἀποζημίωση ἴση μὲ ἐκείνη τῶν ἀπαλλασσομένων τῶν καθηκόντων τους ὑπαλλήλων. Σὲ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν του, ὁ προσφυγικὸς οἰκισμὸς Νέος Πύργος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας ὀνομάζει τὸν κεντρικὸ δρόμο του «Β. Κριμπᾶ» (βλ. τὸ σχετικὸ ἔγγραφο μετὰ τὴν ἔκθεση), ἐνῶ ἡ βιομηχανία κονσερβῶν τῆς Νέας Κίου στὸν νομὸ Ἀργολίδος ἐπὶ δεκαετίες τοῦ στέλνει προϊόντα της ὡς ἐνδειξη εὐγνωμοσύνης γιὰ τὴ συμβολή του στὴν ἴδρυσή της. Στὰ χρόνια 1925-1930 συνετέλεσθη στὴν Ἑλλάδα ἓνα πρωτοφανὲς γιὰ τὸ μέγεθος τῆς χώρας καὶ τὴν κατάστασή της ἔργο, ἓνα μέρος τοῦ ὁποίου περιγράφεται στὴν ἔκθεση τοῦ ἀκολουθεῖ. Ἔνας ἀπὸ τοὺς συντελεστὲς εἶναι καὶ ὁ Β. Κριμπᾶς, ὁ ὁποῖος συνέταξε τὴν ἔκθεση αὐτή. Κατὰ τὶς περιοδεῖες του στὴν Ἑλλάδα ὁ Κριμπᾶς συνοδεύοντας τὸν Campbell (προκάτοχο τοῦ Simpson) γνωρίζει τὸν τόπο του καὶ συλλέγει τὶς παρατηρήσεις τοῦ Ἀγγλοῦ προϊσταμένου του, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, τὴν ἀκόλουθη: «Οἱ Ἕλληνες εἶναι πολὺ περισσότερο ἐνήμεροι καὶ δραστήριοι στὴν πολιτικὴ ἀπὸ ἄλλους λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Στὰ καφενεῖα συζητοῦν γιὰ τοὺς πρωθυπουργοὺς κρατῶν, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἀγνοοῦν οἱ πολῖτες τῶν χωρῶν αὐτῶν».

Σὲ μία του περιοδεία στὴν Κρήτη γνωρίζεται καὶ παντρεύεται τὴν Ἀριστέα Ἑσυχάκη τὸ 1929. Περατώνει καὶ τὶς σπουδὲς του στὴ χημεία (Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν) καὶ γίνεται διδάκτωρ. Ἡ ἀγάπη του καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του εἶναι ἐστιασμένο στὴν ἀμπελοργία. Ὅντως τὰ προϊόντα τοῦ ἀμπελιοῦ ἀποτελοῦσαν τότε στὴν Ἑλλάδα μία ἀπὸ τὶς πιὸ σημαντικὲς πηγὲς εἰσοδήματος καὶ ἔπαιζαν σημαντικὸ ρόλο στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία. Ὡς ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας καὶ κατόπιν ὡς καθηγητῆς Ἀμπελοργίας, εἶναι ἐκ τῶν συντακτῶν ἐνὸς αὐστηρότατου ἀντιφυλλοξήρικοῦ νόμου, πού κράτησε τὴ φυλλοξήρα μακριὰ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ὡς τὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '60 καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτη ὡς τὸ '80 περίπου. Ὡς καθηγητῆς

Ἀμπελοργίας συγκροτεῖ μιὰ καλλιεργητική συλλογή ἑκατοντάδων ποικιλιῶν ἀμπέλου στὴν Α.Γ.Σ.Α. καὶ ὀλοκληρώνει τὸ ἔργο τῆς ζωῆς του, τὴν τρίτομη Ἑλληνική Ἀμπελογραφία, ἐπιστημονική περιγραφή 225 περίπου ποικιλιῶν (cultivars) ἀμπέλου στὴν Ἑλλάδα, ἀκολουθώντας σὲ αὐτὸ τὸ παρὰδειγμα τοῦ P. Viala καὶ ἄλλων Γάλλων ἀμπελογράφων. Προτείνει συγχρόνως ἓνα σύστημα ταξινομήσεώς τους. Γιὰ σύντομο διάστημα (ἑπτὰ μῆνες) τὸ 1925 διορίζεται γενικός γραμματέας τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας ἐπὶ ὑπουργίας Ἰωάννου Θεοτόκη καὶ προβαίνει στὴν ἀπόλυση τῶν ὀπαδῶν τῆς ἀντιπάλου πολιτικῆς παρατάξεως. Μετὰ τὴ διάλυση τῆς Α.Γ.Σ.Α. ἀπὸ τὸν δικτάτορα Ἰωάννη Μεταξᾶ, διορίζεται καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (1937-1941). Παραιτεῖται μὲ τὴν εἴσοδο τῶν Γερμανῶν στὴν πόλη καὶ πρωτοστατεῖ στὴν ἐπανίδρυση τῆς Α.Γ.Σ.Α. στὴν Ἀθήνα τὸ 1943. Στὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς συμμετέχει σὲ κατασκοπευτικὴ ὀργάνωση (ΗΑΚ, "Ὀμηρος, Ἀλίκη, Κόδρος) ἢ ὅποια μεταδίδει στὴν κυβέρνηση τοῦ Καίρου πληροφορίες γιὰ τὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα, στρατιωτικὲς καὶ οἰκονομικές.

Ἐκλέγεται τέσσερις φορές πρότανης τῆς Α.Γ.Σ.Α. (1947-1948, 1953-1954, 1956-1957, 1958-1959). Ἀπὸ τὸ σχέδιο Marshall ἐξευρίσκει χρήματα γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τῶν νέων κτιρίων της καὶ ὀλοκληρώνει σημαντικὸ μέρος αὐτοῦ τοῦ προγράμματος. Τὸ 1946 ἐκλέγεται πρόεδρος μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τὸ 1960 τακτικὸ μέλος. Ἐκλέγεται ἐπίσης ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Γαλλικῆς Γεωργικῆς Ἀκαδημίας καὶ τιμᾶται μὲ ἑλληνικὰ καὶ γαλλικὰ παράσημα. Τὸ 1963 ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴν Α.Γ.Σ.Α. Πεθαίνει στὶς 11 Ἰανουαρίου 1965.

Μιὰ ἄλλη δραστηριότητά του ποὺ ἀξίζει νὰ μνημονευθεῖ εἶναι ἡ συμμετοχή του στὸν ἐλευθεροτεκτονισμὸ καὶ στὴ Θεοσοφικὴ Ἐταιρεία, ἢ ὅποια σχετίζεται μὲ μιὰ ἀντίληψη θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ ποὺ διέπει τὴ σκέψη του. Στὸ διάστημα 1925-1929 εἶναι ὁ πρῶτος, μετὰ τὴν ἐπανίδρυσή της, γενικός γραμματέας τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρείας, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1918 μιεῖται στὸν τεκτονισμὸ. Ἀπὸ τὸ 1950 μέχρι τὸν θάνατό του, εἶναι Ὑπατος Μεγάλος Ταξιάρχης, δηλαδὴ ἀρχηγὸς τῶν τεκτόνων τετάρτου ἔως τριακοστοῦ τρίτου βαθμοῦ. Ἀπὸ αὐτὴν τὴ θέση βρίσκεται σὲ ἐπαφή μὲ ξένους ὁμολόγους του, πράγμα ποὺ τοῦ δίνει τὴ δυνατότητα νὰ συνεργήσει στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τῶν Κυπρίων ἐναντίον τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς.

Μέχρις άκραίων όρίων άσυμβίβαστος πολιτικά και ήθικά, πατριώτης όχι μόνο στα λόγια, με άνθρωπιστική παιδεία αλλά και συμπεριφορά (ήγειται μεικτής Στοάς Έλλήνων και Έβραίων τεκτόνων στο διάστημα τής παραμονής του στη Θεσσαλονίκη), άποτελεί παραδειγματική περίπτωση ενός από εκείνα τα μεσαία στελέχη που εργάστηκαν ως τα μέσα του αιώνα μας για την οικόδομη του έλληνικού κράτους. Γι' αυτό και ή ζωή του ύφίσταται βαθιά τις επιπτώσεις των ιστορικών συγκυριών (πολέμων, διχασμού, προσαρμογών του κράτους σε νέες προκλήσεις και δόμηση νέων κρατικών και επιστημονικών θεσμών).

Καταλήγοντας, θα ήθελα να προσθέσω ένα επιγραμματικό σχόλιο για την τύχη τής έκθεσεως ή οποία άκολουθεϊ. Το συμπληρωματικό δάνειο που ζητείται δέν έδόθη. Έτσι ή Ε.Α.Π. δέν ολοκλήρωσε το έργο της, όπως ή έκθεσις έπρότεινε.

ΚΩΣΤΑΣ Β. ΚΡΙΜΠΑΣ

1. Καλλιέργειες κηπευτικών από Μικρασιάτες πρόσφυγες στην
Γεράπετρα τῆς Κρήτης

2. Ἀνατολική Μακεδονία: Γύρω ἀπὸ ἓνα ἀρτεσιανὸ φρέαρ, ἐργασίες
ἐπιχωμάτωσης

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ¹

Α'. ΓΕΝΙΚΑ

Ίδρυσις καὶ λειτουργία αὐτῆς

Ἡ Ε.Α.Π. συνέστη δυνάμει τοῦ ἀπὸ 29 Σεπτεμβρίου 1923 ὑπογραφέντος ἐν Γενεύῃ Πρωτοκόλλου καὶ λειτουργεῖ συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις αὐτοῦ, ὡς τοῦτο ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τῆς, ἀπὸ 19 Σεπτεμβρίου 1924, ὑπογραφείσης ἐν Γενεύῃ Προσθέτου Πράξεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει Καταστατικοῦ ἀποτελοῦντος ἀναπόσπαστον αὐτοῦ Παραρτήμα².

Σκοπὸς Ε.Α.Π.

Σκοπὸς τῆς Ε.Α.Π., κατὰ τὴν ἀνωτέρω διεθνῆ Σύμβασιν εἶναι ἡ, εἰς παραγωγικὰ ἔργα, ἐν Ἑλλάδι ἀποκατάστασις προσφύγων διὰ τοῦ, εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς τεθειμένου προϊόντος τοῦ ἐκ 12.300.000 λιρῶν στερελινῶν συνα-

---

1. Ἴδε περὶ αὐτοῦ: α) Société des Nations. Etablissement des Réfugiés en Grèce, Genève, 1926, β) τὰς, κατὰ τριμηνίαν, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ε.Α.Π. ὑποβληθείσας μέχρι τοῦδε δώδεκα ἐκθέσεις, περὶ τῶν πεπραγμένων αὐτῆς, πρὸς τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, γ) ὑπὸ ἐκτύπωσιν: Die Flüchtlingsfrage in Griechenland von Dr. Angelos Hadjopoulos.

2. Τὸ τε Πρωτόκολλον μετὰ τοῦ Καταστατικοῦ καὶ ἡ Πρὸσθετος Πράξις, δεόντως κεκυρωμένα, ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, τευχ. Α', ἀρ. φύλ. 289/13.10.23 καὶ 272/30.10.24. Ὅρα καὶ Ν.Δ. 17/12.23 «Περὶ λειτουργίας τῆς Ε.Α.Π.» ἐν Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως 19.12.23, ἀρ. φύλ. 371, τευχ. Α', ὡς καὶ τὸ Β.Δ. τῆς 29.12.26 «Περὶ θέσεως ἐν ἰσχύι τοῦ ἀνωτέρω Ν.Δ.» ἐν Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως 31.12.23, ἀρ. φύλ. 386, τευχ. Α'.

φθέντος προσφυγικού δανείου, ἐπὶ γαιῶν, ἐκτάσεως 5.000.000 τουλάχιστον στρεμμάτων, ἀξίας 13.000.000 λιρῶν Ἀγγλίας³, ἀς ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις παρεχώρησε δωρεὰν εἰς τὴν Ε.Α.Π., ἢ ἄλλως πως⁴.

Σύστασις Ε.Α.Π.

Ἡ Ε.Α.Π., ἐδρεύουσα ἐν Ἀθήναις διοικεῖται ὑπὸ τετραμελοῦς Συμβουλίου ἀποτελουμένου ἐκ δύο μελῶν, διοριζομένων τῇ ἐγκρίσει τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ δύο ἐτέρων διοριζομένων ὑπὸ τῆς Κ.Τ.Ε., ὧν τὸ ἓν δέον νὰ εἶναι πολίτης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ νὰ προεδρεύῃ τοῦ Συμβουλίου.

Τὸ προσωπικὸν τῆς Ε.Α.Π. ἀπαρτίζεται ἐξ ἀπεσπασμένων παρ' αὐτῇ Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν (Ἐποικισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας⁵, Ἀστικῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας⁶) καὶ δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐξ ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἀπεσπασμένων παρ' αὐτῇ, ὡς καὶ ἐξ ὑπαλλήλων ὑπ' αὐτῆς τῆς Ε.Α.Π. διοριζομένων⁷. Ἡ Κεντρικὴ τῆς Ε.Α.Π. Ὑπηρεσία διεξάγεται ὑπὸ τριῶν Διευθύνσεων: α) τῆς Διευθύνσεως Οἰκονομικῶν, β) τῆς Διευθύνσεως Ἀγροτικῆς Ἐγκαταστάσεως Προσφύγων καὶ γ) τῆς Διευθύνσεως Ἀστικῆς Ἐγκαταστάσεως Προσφύγων.

Μακεδονίας. Ἐν Θεσσαλονίκῃ λειτουργεῖ Γενικὴ Διεύθυνσις Ἐποικισμοῦ⁸, μὲ δέκα ἐπτὰ Γεωργικὰ Γραφεῖα Ἐποικισμοῦ, κατανεμημένα εἰς δέ-

3. Σημειωτέον ὅτι, πλὴν αὐτῶν, περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ε.Α.Π. οἰκοδομαὶ καὶ οὐκὸπεδα ἀξίας 3.400.000 λιρῶν Ἀγγλίας. Ἴδε ἀπόσπασμα ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει ἐπισήμου ἐκθέσεως τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς κ. Διομήδους ἀπὸ 9.8.24 ἐν σ. 69 Συλλογῆς Νόμων Δ/των κ.λπ. ἀφορώντων τὴν Ε.Α.Π., ἔκδοσις Ε.Α.Π., Ἀθῆναι 1926.

4. Ἴδε τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν συνολολόγησιν τοῦ προσφάτου δανείου δύο συμβάσεις: α) μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν Hambros Bank Limited καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ 4 Δεκεμβρίου 1924 καὶ β) μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Spreyer & Co. ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ 16.12.24 ἐν σ. 71 κ.εξ. Συλλογῆς Νόμων καὶ Δ/των ἀφορώντων Ε.Α.Π.

5. Διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 184084/28.12.23 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας.

6. Διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 4762/21.1.24 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Προνοίας.

7. Ἴδε συμφωνίαν Κυβερνήσεως καὶ Ε.Α.Π. 30ῆς Ἰανουαρίου 1925, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 112/15.3.25 φύλλον, τευχ. Α', τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

8. Περὶ τῆς Γ.Δ.Ε.Μ. ἴδε Ν.Δ. 20/31.12.22, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 294, «Περὶ Ὁργανισμοῦ Ὑπηρεσίας Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας» - Ν.Δ. 14/17.3.26, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 71, «Περὶ συμπληρώσεως τῶν Ὑπηρεσιῶν Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας» - Ν.Δ. 25/30.8.23, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 244, «Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ Ν.Δ. περὶ Ὁργανισμοῦ Ὑπηρεσίας Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας» - Ν.Δ. 24/29.9.23, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 276, «Περὶ ἐφαρμογῆς τῶν διατά-

κα ἐπτὰ ἐποικιστικὰς περιφερείας, τὰ ἐξῆς: Βεροίας, Βοεμίτσης, Γιαννιτσῶν, Δράμας, Ἐδέσσης, Θεσσαλονίκης, Καβάλας, Καϊλαριῶν, Καστοριάς, Κατερίνης, Κιλκίς, Κοζάνης, Λαγκαδᾶ, Σερρῶν, Σιδηροκάστρου, Φλωρίνης καὶ Χαλκιδικῆς.

Ἡ ἐποικιστικὴ διαίρεσις δὲν συμπίπτει πανταχοῦ πρὸς τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν.

Ἐν Κομοτηνῇ Διεύθυνσις Ἐποικισμοῦ Θράκης, με πέντε Γεωργικὰ Γραφεῖα Ἐποικισμοῦ, ἤτοι: Κομοτηνῆς, Ἀλεξανδρουπόλεως, Ξάνθης, Ὀρεστιάδος καὶ Διδυμοτείχου.

Ἐν Χανίοις Κρήτης, Ἐπιθεώρησις Ἐποικισμοῦ Κρήτης, με τέσσαρα Γεωργικὰ Γραφεῖα Ἐποικισμοῦ: Χανίων, Ἡρακλείου, Ἁγίου Νικολάου καὶ Ρεθύμνου.

Πλὴν τούτων, ἕτερα δέκα τρία Ἐποικιστικὰ Γραφεῖα ἐκτελοῦσι τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων εἰς τὴν Στερεάν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Πελοπόννησον, τὴν ἠπειρον καὶ τὰς Νήσους, τὰ ἐξῆς: Λαμίας, Ἄττικοβοιωτίας, Μεσολογγίου, Βόλου, Λαρίσης, Καρδίτσης, Πατρῶν, Ἄργους, Λακωνίας (Νομογεωπόνος), Ἰωαννίνων, Πρεβέζης, Εὐβοίας, Λήμνου (Ἐπιμελητεία).

Ἀπάντων τῶν Ἐποικιστικῶν Γραφείων προΐσταται ἐπιστήμων γεωπόνος, τὰ πλεῖστα δὲ τούτων εἶναι κρατικά, ὧν τινὰ μὴ ἀπεσπασμένα παρὰ τῇ Ε.Α.Π.

Ἔργον Ε.Α.Π.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω Ἀρχῶν διενεργεῖται ἀποκατάστασις προσφύγων εἰς ἀγροτικὰς παραγωγικὰς ἀσχολίας.

Ξεων ἄρθρον 4 Ν.Δ. 24/30.8.23 ἐφ' ὧν τῶν ἠπαλλήλων Ὑπηρεσίας Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας» – Β.Δ. 30 Ἰανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1923, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 38, «Περὶ ἐπεκτάσεως ἀρμοδιότητος Γενικοῦ Διευθυντοῦ Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας» – Β.Δ. 29 Δεκ./29 Δεκ. 1923, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 385, «Περὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 30.1.23 Β.Δ. περὶ ἐπεκτάσεως ἀρμοδιότητος Γ.Δ.Ε.Μ.» – Β.Δ. 29/29.12.23, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 385, «Περὶ μεταβιβάσεως ἀρμοδιότητος Ὑπουργοῦ Γεωργίας εἰς Γ.Δ.Ε.Μ.» – εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον Ἐφημερίδος Κυβερνήσεως ἴδε Β. Διατάγματα «Περὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου Β.Δ. περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Γ.Δ.Ε.Μ.» «Περὶ μεταβιβάσεως δικαιομάτων Ὑπουργοῦ Γεωργίας εἰς τὸν Γ.Δ.Ε.Μ. ἀπορρεόντων ἐκ τοῦ Ν.Δ. τῆς 6.7.23 περὶ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως προσφύγων», «Περὶ μεταβιβάσεως ἀρμοδιότητος Ὑπουργοῦ Γεωργίας εἰς τὸν Γ.Δ.Ε.Μ. ἀπορρεούσης ἐκ τοῦ Ν.Δ. τῆς 17.10.23 περὶ ἐπιτάξεως οἰκοδομησίων ὧν δι' ἐγκατάστασιν προσφύγων», Ἰδε ὡσαύτως Ν.Δ. 10/14.9.23, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 259, «Περὶ ἐπιτάξεων ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐγκαταστάσεως προσφύγων – Ν.Δ. 17/18.10.26, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 300, «Περὶ ἐπιτάξεως οἰκοδομησίων ὧν δι' ἐγκατάστασιν προσφύγων».

Ὡς πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν προσφύγων εἰς ἀστικά παραγωγικὰ ἔργα, τοιαύτη οὐδὲν ἔνευξεν, ὡς προσκρούουσα εἰς δυσχερεῖας φύσεως οἰκονομικῆς, χαρακτηρησθεῖσας ἀνυπερβλήτους (ἀνεπάρκεια τοῦ προσφυγικοῦ δαμίου).

Εἰς πρόσφυγας ἀστοὺς ἡ Ε.Α.Π. περιωρίσθη νὰ ἐξασφαλίσῃ στέγην, ἀποδεχθέντος ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι οἱ πρόσφυγες τῆς κατηγορίας ταύτης στεγασθέντες κατάρθωσαν διὰ τῆς ἐνεργητικότητός των νὰ δημιουργήσωσιν ἕκαστος μίαν βιοποριστικὴν ἀσχολίαν ἐξ ἧς ἐπαρκοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς τὰς ἀνάγκας των⁹.

Β. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Δικαιούμενοι ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως πρόσφυγες

Ἄγροτικῆς ἐγκαταστάσεως δικαιοῦνται πάντες οἱ ἀγρόται πρόσφυγες, ἀνεξαρτήτως προελεύσεως καὶ χρονολογίας προσφυγῆς των.

Εἰς τί συνίσταται ἡ ἀγροτικὴ ἀποκατάστασις προσφύγων

Οἱ ἀγρόται πρόσφυγες, ἐξομοιωθέντες πρὸς τοὺς ἐντοπίους ἀκτῆμονας, δικαιοῦνται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως¹⁰. Συνίσταται δὲ αὕτη:

1ον) *Εἰς τὴν παραχώρησιν πρὸς ἀγροτικὰς προσφυγικὰς οἰκογενεῖας βιωσίων γεωργικῶν κλήρων*¹¹, λαμβανομένων ἐκ τῶν ἐκτάσεων ἅς τὸ Δημόσιον παρεχώρησεν, ἐπὶ τούτῳ, εἰς τὴν Ε.Α.Π. τῇ ἐγκρίσει αὐτῆς, ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν θέσιν¹².

Οἱ ἐγκαθιστάμενοι ἀγρόται πρόσφυγες δὲν καταβάλλουσι μισθώματα εἰς τὴν Ε.Α.Π. ἢ τὸ Δημόσιον, διὰ τὰς γαίας ἅς λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐφοδιάζονται διὰ προ-

9. Ἀστικοὶ Συνοικισμοὶ ἔδρυσεν ἡ Ε.Α.Π. 35, περιλαμβάνοντας 17.831 κατοικίας ἐν αἷς στεγάζονται 23.363 προσφυγικὰ οἰκογένεια. Συμπεριλαμβάνονται εἰς τούτους οἱ μεγάλοι ἀστικοὶ συνοικισμοὶ Ἀθηνῶν-Πειραιῶς (Βύρωνος, Καισαριανῆς, Ἰωνίας, Κοκκινιάς), ἀποτελούμενοι ἐκ 10.062 οἰκημάτων ἐν οἷς εἶναι ἐστεγασμένα 15.725 οἰκογένεια.

10. Ἴδε ἄρθρα 24 καὶ 28 κωδικοποιηθέντος ἀγροτικοῦ Νόμου 15/22.10.26, τευχ. Α' Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 370.

11. Ἡ ἕκτασις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῆς καλλιεργείας καὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους.

12. Ὅρα ἄρθρον 2 Προσθέτου Πράξεως Πρωτοκόλλου Γενεῖης.

σωρινῶν παραχωρητηρίων προκειμένου, μετὰ τὴν ἀποπληρωμὴν τῶν χρεῶν των πρὸς τὴν Ε.Α.Π., νὰ καταστῶσιν ἰδιοκτῆται ἕκαστος τοῦ ἑαυτοῦ κλήρου.

Τὰ προσωρινὰ παραχωρητήρια θὰ ἀντικατασταθῶσι δι' ὀριστικῶν τοιούτων εὐθὺς ὡς ἐπιτευχθῆ ἡ ὀριστικὴ διανομὴ τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων ἤδη ἐκτάσεων.

Αἱ εἰς τὴν Ε.Α.Π. περιελθοῦσαι γαῖαι, ἐκτάσεως ἄνω τῶν 5.000.000 στρεμμάτων, συνίστανται εἰς:

α) Γαίας καθαρῶς τοῦ Δημοσίου.

β) Κτήματα ἀνταλλαξιμῶν μουσουλμάνων, περιελθόντα εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Δημοσίου δυνάμει τῆς, περὶ ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ὑπογραφείσης ἐν Λωζάννῃ συνθήκης, τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου 1923.

γ) Κτήματα ἀπελθόντων ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους Βουλγάρων, δυνάμει τῆς, μεταξὺ ἐλληνικῆς καὶ βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ἐν Νεϊγύ ὑπογραφείσης συμβάσεως τῇ 29.11.19[ ].

δ) Ἐξαγορασθέντα κτήματα Ὀθωμανῶν ὑπηκόων (ἐν Δυτικῇ Θράκῃ ἰδίᾳ).

ε) Ἐπιταχθείσας καὶ ἀπαλλοτριωθείσας, δυνάμει τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου, ἰδιοκτησίας.

στ) Μισθωθείσας ὑπὸ τοῦ Δημοσίου, διὰ συμβολαίων πολυετοῦς μισθώσεως, γαίας καὶ τῇ Ε.Α.Π. ἐκχωρηθείσας (εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται κτήματα «ἰδίᾳ» ἀνήκοντα εἰς τὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους).

2ον) *Εἰς τὴν στέγασιν τῶν ἀγροτικῶς ἐγκαθισταμένων προσφυγικῶν οἰκογενειῶν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως κατοικιῶν τύπου ἀγροτικοῦ.* Αἱ κατοικίαι αὗται ἀνεγείρονται εἴτε δι' ἐργολαβιῶν εἴτε διὰ τοῦ συστήματος τῆς αὐτεπιστασίας, ὅποτε αἱ κατὰ τόπους ὑπηρεσίαι τῆς Ε.Α.Π. παρέχουσι τὰς ἀναγκαίας οἰκοδομησίμους ὕλας καὶ χρηματικὸν δάνειον πρὸς τοὺς ἐνδιαφερομένους πρόσφυγας, οἱ ὁποῖοι φροντίζουσι καταβάλλοντες καὶ τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἐργασίαν, περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς κατοικίας των, ὑπὸ τὴν τεχνικὴν ἐποπτεῖαν καὶ ἐπιστάσιαν τῶν μηχανικῶν καὶ λοιπῶν ἀρμοδίων ὀργάνων τῆς Ε.Α.Π.

Ἄποῦ ὑπάρχουσι μουσουλμανικὰ ἀνταλλάξιμα ἢ βουλγαρικὰ ἐγκαταλειφθέντα οἰκήματα, ἐν καλῇ ὀπωσθήποτε καταστάσει, ταῦτα ἐπισκευαζόμενα δαπάναις τῆς Ε.Α.Π. παραχωροῦνται πρὸς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκαθισταμένους πρόσφυγας, χρεομένους προσωρινῶς διὰ τῆς ἀναλόγου δαπάνης ἐπισκευῆς. Ὅταν συντελεσθῆ ἡ ἐκτίμησις τῶν ἀκινήτων τούτων, ὡς εἶχον πρὸ τῆς ἐπισκευῆς, θέλουσι χρεωθῆ συμπληρωματικῶς οἱ δικαιούχοι πρόσφυγες¹³.

13. Βλέπε σ. 72, παρ. 1 «Συλλογῆς Νόμων κ.λπ. ἀφορώτων Ε.Α.Π.».

Πάντα τὰ υλικά, οικοδομήσιμα κ.λπ., ἄτινα προμηθεύεται ἡ Ε.Α.Π. πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐν τῷ Καταστατικῷ σκοπῶν αὐτῆς, ὡς καὶ πᾶσαι αὐτῆς αἱ ἰδιοκτησίαι καὶ ἐργασίαι, ἀπαλλάσσονται τῆς πληρωμῆς παντὸς φόρου ἢ τέλους, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Γενεῦσης¹⁴.

3ον) *Εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐγκαθισταμένων*, διὰ τῆς χορηγήσεως πρὸς αὐτοὺς τῶν ἀναγκαίων εἰς τὰς ἀγροτικὰς τῶν ἐργασίας σπόρων, κτηνῶν μεγάλων καὶ μικρῶν, γεωργικῶν ἐργαλείων, κάρων, τέλος νομῆς καὶ ζωαρκειᾶς πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ τῶν κτηνῶν αὐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναμονῆς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πρώτης καλλιέργειας, πολλακίς δὲ καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως.

Προσφυγικαὶ ἀγροτικαὶ Ὅμαδες

Οἱ οὕτως ἐγκαθιστάμενοι ἀγροτικῶς πρόσφυγες, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 3 τοῦ Ν.Δ. τῆς 6/13.7.23, ἀπαρτίζουσιν ὑποχρεωτικῶς Ὅμαδας δεκαμελεῖς τουλάχιστον, διοικουμένας ὑπὸ Συμβουλίου τουλάχιστον τριμελοῦς.

Ὡς ἐκ τῆς διαφορότητος τῶν προσφυγικῶν στοιχείων, κατὰ λόγον τῆς προελεύσεως αὐτῶν (Μικρασιάται, Πόντιοι, Καισαρεῖς, Καυκάσιοι, Θράκες, ἐκ Βουλγαρίας), λαμβάνεται μέριμνα ὅπως αἱ Ὅμαδες ἀπαρτίζονται κατὰ τὸ δυνατόν ἐκ προσφύγων ὁμοειδοῦς καταγωγῆς, τῶν αὐτῶν κατὰ τὸ δυνατόν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν ἀρμονικὴν αὐτῶν συμβίωσιν, οὕτως ὥστε ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν νὰ ἀναβῶσιν αἱ Κοινότητες, ἅς ἀπήρτιζον πρὸ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα προσφυγῆς των.

Δύνανται αἱ Ὅμαδες νὰ μεταβληθῶσιν εἰς γεωργικοὺς Συνεταιρισμοὺς, ἐὰν πληρῶσωσι τοὺς ἀπαιτούμενους ὅρους κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Νόμου 602 τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1914 «Περὶ Συνεταιρισμῶν»¹⁵.

Τόσον αἱ γαῖαι, ὅσον καὶ τὰ δάνεια, εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα, χορηγοῦνται πρὸς τὰς Ὅμαδας καὶ διανέμονται ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὰ μέλη αὐτῶν, ἀναλόγως

14. Ἴδε περὶ ἀτελοῦς εἰσγωγῆς γεωργικῶν ἐργαλείων κ.λπ. Ν.Δ. 17.12.23 δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 360 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τεύχ. Α'.

15. Μελετᾶται ἤδη τὸ ζήτημα τῆς μετατροπῆς ἀπάντων τῶν προσφυγικῶν ἀγροτικῶν Ὅμαδων εἰς Συνεταιρισμοὺς, λόγῳ τῶν πολλαπλῶν ὀφελῶν ἄτινα ἐκ τῆς μετατροπῆς ταύτης θέλουσι προκύψει ὑπὲρ τῶν ἐγκατεστημένων προσφύγων. Ἦδη ἀνεξαρτήτως τῶν Ὅμαδων, λειτουργοῦσι προσφυγικοὶ ἀγροτικοὶ Συνεταιρισμοὶ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα 571, ἐξ ὧν 404 ἐν Μακεδονίᾳ ἔχοντες μέλη 30.683. Σημειωτέον ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ λειτουργοῦντες ἀγροτικοὶ Συνεταιρισμοὶ ἐντοπίων ἀνέρχονται εἰς 191 ἔχοντες 18.871 μέλη. Πλὴν τούτων ἐν Μακεδονίᾳ λειτουργοῦσι καὶ 34 ἀγροτικοὶ Συνεταιρισμοὶ μεικτοὶ ἐντοπίων (1.685) καὶ προσφύγων (1.990).

τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν δυνάμεων ἐκάστου, τῇ ἐγκρίσει τῆς οἰκείας Ἐποικιστικῆς Ὑπηρεσίας. Αἱ Ὅμαδες φροντίζουν καὶ περὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν κ.λπ. συμφερόντων τῶν μελῶν αὐτῶν.

Μεμονωμένοι ἐγκαταστάσεις προσφύγων ἐπιτρέπονται, πλὴν εἰς ἐξαιρετικὰς μόνον περιπτώσεις, τῆς συνήθους ἐγκαταστάσεως διενεργουμένης καθ' Ὅμάδας, ὅποτε καὶ αἱ ἀνεγειρόμεναι τῶν ἀποκαθισταμένων κατοικίαι ἀπαρτίζουσι *Συνοικισμούς*¹⁶.

Ἐπαγγελματίαι

Εἰς τοὺς ἀγροτικούς Συνοικισμούς τῆς Ε.Α.Π. κατοικουμένους, κατὰ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ ἑκατοντάδων οἰκογενειῶν γεωργῶν, ἀποκαθίσταται καὶ ἀνάλογος ἀριθμὸς ἐπαγγελματιῶν οἷτινες, ἐξασκοῦντες διάφορα μικροαστικὰ ἐπαγγέλματα (ξυλουργοῦ, σιδηρουργοῦ, ράπτου, κουρέως, παντοπώλου κ.λπ.), χρήσιμα εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς ὁλότητος τοῦ Συνοικισμοῦ, καλλιεργοῦσι συγχρόνως μικρὸν ἐπαγγελματικὸν κλῆρον ἐκ 5-10 στρεμμάτων. Εἰς τοὺς ἐπαγγελματίας πρόσφυγας τῶν ἀγροτικῶν Συνοικισμῶν ἡ Ε.Α.Π. χορηγεῖ καὶ δάνειον, ἀναλόγως τοῦ ἐπαγγέλματος ἐκάστου.

Γεωργοκτηνοτρόφοι

Εἰς ἀγρότας πρόσφυγας ἀποκαθισταμένους γεωργοκτηνοτροφικῶς, ἰδίᾳ εἰς τοὺς παραμεθόριους ὄρεινους Συνοικισμούς, ἡ Ε.Α.Π. χορηγεῖ ἡλαττωμένον ἀγροτικὸν κλῆρον, τὴν ἀναγκαίαν εἰς τὴν Ὅμαδα τῶν ἀποκαθισταμένων βοσκήσιμον ἔκτασιν ὡς καὶ δάνειον στεγάσεως καὶ προμηθείας ποιμνίου.

Ἀλιευτικοὶ Συνοικισμοὶ

Ὁσαύτως, εἰς τοὺς ἀλιευτικῶς ἀποκαθισταμένους, οἷτινες ἀπαρτίζουν πολ- λάκις ἰδίους ἀλιευτικούς Συνοικισμούς (λ.χ. τοῦ Κουρῆ, Κατερλῆ, Ν. Ρυσιόου ἔξω τῆς Θεσσαλονίκης, Λάκκας Καλογήρου, Ἀττικῆς, Κυλλήνης, Πελοποννήσου, Ν. Χιλῆς Θράκης) χορηγοῦνται ἀνὰ 2-3 στρέμματα κατ' οἰκογένειαν πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἀλιευτικὰ δάνεια.

Γεωργικαὶ βιομηχανίαι

Τὴν σηροτροφίαν (μεταξοπαραγωγὴν καὶ σοροπαραγωγὴν) καὶ τὴν μελισ-

16. Εἰς Συνοικισμὸς δύναται νὰ περιλαμβάνει καὶ πλείονας τῆς μιᾶς Ὅμάδας.

σοκομίαν ἐνθαρρύνει ἡ Ε.Α.Π. χορηγοῦσα πρὸς πρόσφυγας, ἐξ ἐπαγγέλματος μελισσοκόμους ἢ σηροτρόφους, ἐπαγγελματικά δάνεια, στέγην καὶ τὰς ἀναγκαίαις ἐκτάσεις. Καθαρῶς σηροτροφικούς Συναρισμούς ἔδρυσεν ἡ Ε.Α.Π. δύο ἐν Ἀργεῖ, Ναούσῃ καὶ Σέρραϊς.

Οὐχ ἤττον ἡ Ε.Α.Π. ἠνύνησε τὴν ὀργάνωσιν καὶ μεγαλυτέρων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων (ταπητουργίας, σαπωνοποιίας, βιομηχανίας μετάξης), διὰ τῆς πωλήσεως πρὸς πρόσφυγας ἐπιχειρηματίας τῶν ἀναγκαιῶν εἰς αὐτοὺς ἐκτάσεων πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ἐργοστασίων των.

Προμήθειαι ἐφοδίων

Ἡ Ε.Α.Π. προϋπολογίζουσα τὰς ποικίλας ἀνάγκας τῶν ἀποκαθισταμένων προβαίνει εἰς προμηθείας, εἴτε διὰ προκηρύξεως μειοδοτικῶν διαγωνισμῶν εἴτε καὶ ἄνευ, καθ' ὃ ἔχει δικαίωμα καὶ ὁσάκις τὸ συμφέρον ἐπιτρέπει τοῦτο καὶ ἡ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλλει.

Ὅσακις νομίζει τοῦτο σκόπιμον, ἡ Ε.Α.Π. χορηγεῖ χρηματικά δάνεια πρὸς τοὺς ἀποκαθισταμένους ἀγροτικῶς, οἵτινες προβαίνουν εἰς τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαϊούτων αὐτοῖς ἐφοδίων.

Χρεώσεις προσφύγων

Ἡ παραχώρησις οἰκημάτων πρὸς τοὺς ἀγροτικῶς ἀποκαθισταμένους πρόσφυγας, ὡς καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς χορήγησις παντοίων ἐφοδίων ἢ χρηματοδανείων, ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον διττῆς χρεώσεως, τοῦ τε νομικοῦ τῆς Ὁμάδος προσώπου, χρεομένου διὰ τῆς συνολικῆς ἀξίας τῶν παραχωρουμένων καὶ διὰ τὰ μέλη ταύτης προοριζομένων εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος δανείων, καὶ ἐκάστου μέλους τῆς Ὁμάδος χωριστά, χρεομένου διὰ τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν καὶ τοῦ ἀντιτίμου τῶν χρηματικῶν δανείων, τὰ ὅποια λαμβάνει ὡς ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας του.

Ἐχει τουτέστιν ἡ Ε.Α.Π. ὑπευθύνους καὶ ὑπολόγους διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν συναπτομένων ὑπ' αὐτῆς δανείων πρὸς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκαθισταμένους πρόσφυγας, τοὺς τε πρόσφυγας ἢ τοὺς νομίμους κληρονόμους των καὶ τὰ Νομικὰ Πρόσωπα τῶν Ὁμάδων εἰς ἃς οὗτοι ἀνήκουσι.

Πάντα τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος δάνεια θέλουσιν ἀποδοθῆ ὑπὸ τῶν προσφύγων εἰς τὴν Ε.Α.Π. διὰ μικρῶν τοκοχρεωλυτικῶν δόσεων, ὑπ' αὐτῆς ὀριζομένων, πρὸς 8%, ἐπιβαρύνονται δὲ καὶ μὲ πρόσθετον 5%, πρὸς κάλυψιν τῶν γενικῶν ἐξόδων διαχειρίσεως τῆς Ε.Α.Π.

Τῆς ἀξίας τῶν πρὸς τοὺς ἐγκαθισταμένους παραχωρουμένων γαιῶν οὐδε-

μία εισέτι ἐγένετο χρέωσις, δεδομένου ὅτι, ἐλλείψει πλήρους κτηματικοῦ τῆς χώρας χάρτου, ἢ ἀκριβῆς τῶν κλήρων ἔκτασις εἶναι ἄγνωστος καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ καθορισμὸς τῆς ἀξίας αὐτῶν δι' ἐκτιμῆσεως ἀνέφικτος¹⁷.

Πάντως, οἱ πρόσφυγες θέλουσι χρεωθῆ, ὅταν τοῦτο καταστῆ δυνατόν, ἕκαστος διὰ τῆς ἀξίας τοῦ κλήρου του καὶ θέλουσιν ἐξοφλήσει καὶ ταύτην κατὰ τὸ ἀνωτέρω σύστημα τῶν τοκοχρεωλυτικῶν δόσεων.

Εἰς τί ἀκριβῶς συνίσταται τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. ἔργον περὶ τὴν ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν προσφύγων, ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μέχρι 30ῆς Σεπτεμβρίου 1926

Στατιστικὰ στοιχεῖα

Τὸ μέχρι 30.9.26 ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. ἔργον τῆς ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως προσφύγων συνοψίζεται εἰς τὰ ἀκόλουθα¹⁸:

Οἰκογένειαι ἐγκατασταθεῖσαι

Ἡ Ε.Α.Π. ἐγκατέστησεν ἀγροτικῶς 147.751 προσφυγικὰς οἰκογενεῖας ἀποτελουμένας ἐκ 555.772 ἀτόμων¹⁹. Ἐκ τῶν ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν, προέρχονται:

46.307	ἐκ Μ. Ἀσίας
42.294	ἐκ Θράκης
39.485	ἐκ Πόντου
10.942	ἐκ Καυκάσου
7.634	ἐκ Βουλγαρίας
1.089	[εἶναι] διαφόρων ἄλλων προελεύσεων (Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλβανίας, Ἰμβρου, Τενέδου κ.λπ.)
147.751	ἐν ὅλῳ

17. Ἴδε πλεονα περὶ Κτηματολογίου εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον «Κτηματογράφσις» ἐν σ. 17.

18. Πάντα τὰ παρατιθέμενα στατιστικὰ στοιχεῖα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν παρὰ τῆς Ε.Α.Π. κρατουμένων ἐπίσημων στατιστικῶν πινάκων τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1926.

19. Εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν περιλαμβάνονται καὶ 72.581 οἰκογένειαι (66.920 ἐν Μακεδονίᾳ καὶ 5.661 ἐν Θράκῃ) ἃς ἐγκατέστησεν ἡ κυβερνησις πρὸ τῆς συστάσεως τῆς Ε.Α.Π. ἄλλ' αἵτινες τελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἀντιλήψιν τῆς Ε.Α.Π.

Ἐκ τούτων ἐγκατεστάθησαν:

Ἐν Μακεδονίᾳ	116.226	οἰκογένειαι
Ἐν Θράκῃ	16.625	
Ἐν Κρήτῃ	4.780	
Ἐν Εὐβοίᾳ	2.407	
Ἐν Θεσσαλίᾳ	2.317	
Ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι	1.989	
Ἐν Ἠπείρῳ	1.345	
Ἐν Πελοποννήσῳ	1.061	
Ἐν Αἰῶνι	1.001	
Σύνολον	147.751	

Κατὰ λόγον τοῦ εἴδους τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀσχολιῶν τῶν ἐγκατασταθέντων, οὗτοι ἀναλύονται εἰς:

Γεωργούς, καλλιεργητὰς δημητριακῶν	122.304	οἰκογένειαι
Καπνοκαλλιεργητὰς	7.644	
Ἀμπελοουργούς	4.125	
Δενδροκόμους	111	
Γεωργοκτηνοτρόφους	2.079	
Σηροτρόφους	962	
Κηπουροὺς	577	
Ἐλαικοκαλλιεργητὰς	23	
Ἄλιεῖς ἢ ναυτικούς	1.577	
Ἐπαγγελματίας καὶ ἐμπόρους	8.749	
Σύνολον	148.151 ²⁰	

Ἀγροτικοὶ Συνουκισμοὶ Ε.Α.Π.

Ἡ Ε.Α.Π. ἱδρύσεν ἐν ὅλῳ 2.003 Συνουκισμούς²¹, ἐξ ὧν:

1.402	ἐν Μακεδονίᾳ
-------	--------------

20. Ἐκ τούτων 400 οἰκογένειαι εὑρίσκονται ἀποκατεστημένα εἰς Συνουκισμοὺς ὑπαγομένους εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἀστικῆς Ἀποκαταστάσεως.

21. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τούτων τῶν Συνουκισμῶν περιλαμβάνονται καὶ παλαιὰ ἐγκαταλειφθέντα μουσουλμανικὰ καὶ βουλγαρικὰ χωρία, ὧν τὰ οἰκίματα ἐπισκευασθέντα δαπάναις τῆς Ε.Α.Π. ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ὀριστικὴν στέγασιν ἀγροτῶν προσφύγων.

263	ἐν Θράκη
218	ἐν Κρήτῃ ²²
39	ἐν Θεσσαλίᾳ
22	ἐν Ἡπείρῳ
19	ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι
16	ἐν Λήμνῳ
15	ἐν Εὐβοίᾳ
9	ἐν Πελοποννήσῳ
2.003	ἐν ὅλῳ

Οἰκήματα νέα

Τὰ ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. ἀνεγερθέντα, καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, νέα ἀγροτικά οἰκήματα ἀνέρχονται εἰς 43.654²³, ἦτοι:

32.199	ἐν Μακεδονίᾳ
5.433	ἐν Θράκη
1.693	ἐν Εὐβοίᾳ
1.316	ἐν Κρήτῃ
1.031	ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι
726	ἐν Λήμνῳ
678	ἐν Ἡπείρῳ
393	ἐν Θεσσαλίᾳ
390	ἐν Πελοποννήσῳ
43.859	ἐν ὅλῳ

Οἰκήματα παλαιὰ

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω οἰκημάτων οἱ πρόσφυγες κατέχουσι καὶ οἰκήματα ἀνταλλαξιμῶν μουσουλμάνων ἢ Βουλγάρων ἢ καὶ ἰδιωτικὰ ἐπιταχθέντα, 65.113 ἐν ὅλῳ, ἦτοι:

Ἐν Μακεδονίᾳ	53.572	(μουσουλμάνων καὶ Βουλγάρων)
Ἐν Θράκῃ	8.060	

22. Τινὲς τῶν ἐν Κρήτῃ Συνοικισμῶν τῆς Ε.Α.Π. ἀποτελούμενοι ἐξ εὐαρίθμων οἰκημάτων θέλουσι συγχωνεῖσθαι μετ' ἄλλων, γειτονικῶν πρὸς αὐτοὺς Συνοικισμῶν.

23. Ἐν τῷ ἄνωτέρῳ ἀριθμῷ κατοικιῶν περιλαμβάνονται καὶ διπλοκατοικίαι ὑπολογισθεῖσαι εἰς διπλοῦν.

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι	3.481	(τουρκικὰ καὶ ιδιόκτητα)
Ἐν ὄλῳ	65.113	

Ἐκ τούτων ἐπεσκευάσθησαν δαπάναις τῆς Ε.Α.Π. 16.291, ἤτοι:

Ἐν Μακεδονίᾳ	12.322
Ἐν Θράκῃ	529
Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι	3.440
Ἐν ὄλῳ	16.291

Οἰκήματα ὑπὸ ἀνέγερσιν

Πλὴν τῶν ἀνεγερθέντων εὐρίσκονται ὑπὸ ἀνέγερσιν οἰκήματα 8.314²⁴, ἐξ ὧν:

5.035	ἐν Μακεδονίᾳ
600	ἐν Θράκῃ
2.679	ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι
8.314	ἐν ὄλῳ

Χρηματικὰ δάνεια στεγάσεως

Τὰ πρὸς τοὺς ἀγροτικῶς ἀποκατασταθέντας χορηγηθέντα χρηματικὰ δάνεια στεγάσεως ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 179.899.537, ἡ δὲ ἀξία τῶν πρὸς αὐτοὺς χορηγηθέντων οἰκοδομησίμων ὑλῶν εἰς δραχμὰς 280.000.000 περίπου.

Γαῖαι

Αἱ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου τῇ Ε.Α.Π. παραχωρηθεῖσαι, καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, γαῖαι ἀνέρχονται εἰς 7.409.600 στρέμματα, ἐξ ὧν:

	Καλλιεργήσιμα	Μὴ Καλλιεργήσιμα	Σύνολον
Μακεδονία	3.692.788	1.988.154	5.680.942
Θράκη	620.542	533.027	1.153.569
Λοιπὴ Ἑλλάς	404.862	170.227	575.089
Σύνολον	4.718.192	2.691.408	7.409.600

24. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπὸ ἀνέγερσιν οἰκημάτων δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ 275 ὑπὸ ἀνέγερσιν οἰκήματα (διπλοκατοικίαι) τοῦ στρατοφονικοῦ Συνοικισμοῦ Ἄργους Νέας Κίως.

Κατὰ λόγον προελεύσεως αὐτῶν, αἱ παραχωρηθεῖσαι εἰς τὴν Ε.Α.Π. ἐκτάσεις ἀναλύονται εἰς:

	Ἐν Μακεδονίᾳ	Θράκη	Λοιπῇ Ἑλλάδι	Σύνολον
Δημοσίου	332.293	262.762	25.760	620.815
Μουσουλμανικαὶ ἐξ ἀνταλλαγῆς καὶ ἐξαγορᾶς καὶ βουλγαρικὰ ἐγκαταλειφθεῖσαι	4.478.681	600.066	286.347,5	5.365.094,5
Ἀπαλλοτριωθεῖσαι καὶ ἐπιταχθεῖσαι	587.991,5	64.043	262.482,5	914.517
Μεμισθωμένα	137.950	3.030	—	140.980
Ἄλλα κατηγορίαι ²⁵	144.026,5	223.668	499	368.193,5
Σύνολον	5.680.942	1.153.569	575.089	7.409.600

Καλλιεργηθεῖσαι γαῖαι

Τὰς γαίας ταύτας, πάσας πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, παρεχώρησεν ἡ Ε.Α.Π. εἰς τοὺς ἐγκατεστημένους πρόσφυγας οὔτινες ἐκαλλιέργησαν στρέμματα:

Κατὰ τὸ γεωργικὸν ἔτος 1923-24	Ἐν Μακεδονίᾳ	Θράκη	Λοιπῇ Ἑλλάδι	Σύνολον
Διὰ δημητριακῶν ²⁶	652.569	100.408	16.045,5	869.022,5
Διὰ κτηνοτροφικῶν	200.824	62.035	11.662,5	274.521,5
Διὰ βιομηχανικῶν	150.336	32.125	8.692,5	191.153,5
Διὰ κηπουρικῶν καὶ ἄλλων διαφόρων	55.935	18.524	7.056,5	81.515,5
Σύνολον	1.059.664	313.092	43.457	1.416.213

Κατὰ τὸ γεωργικὸν ἔτος 1924-25	Ἐν Μακεδονίᾳ	Θράκη	Λοιπῇ Ἑλλάδι	Σύνολον
Διὰ δημητριακῶν	973.270,25	188.341	10.255	1.171.866,25

25. Γαῖαι ὧν ἡ προέλευσις παραμένει ἀκαθόριστος, γαῖαι ἀνήκουσαι εἰς μὴ ἀνταλλαξιμοὺς ἢ φυγάδας, γαῖαι ἐγκαταλειμμένα, κοινοτικά κ.λπ.

26. Δημητριακὰ: σίτος, σίκαλις, ἀραβόσιτος, κέχρος, ἀσπρίτσα. Κτηνοτροφικά: κριθή, ρόβι, βρώμη, βίκος, σμιγός, σόργον, καπλουτζάς, κάρναβις, τριφύλλι. Βιομηχανικά: καπνός, βάμβαξ, σήσαμος, ὄρυζα, ὕπιον, γλυκάνισον. Κηπουρικὰ καὶ ἄλλα: ὕσπρια, λαχανικά, μπουστάνια, γεώμηλα, ἄμπελος.

Διὰ κτηνοτροφικῶν	454.973,25	82.191	10.437	547.601,25
Διὰ βιομηχανικῶν	241.139	50.310	10.799,5	302.248,5
Διὰ κηπουρικῶν καὶ ἄλλων διαφόρων	26.802,25	21.414	9.900	199.335,25
Σύνολον	1.837.403,75	342.256	41.391,5	2.221.051,25

Κατὰ τὸ γεωργικόν ἔτος 1925-26	Ἐν Μακεδονίᾳ	Θράκη	Λοιπῇ Ἑλλάδι	Σύνολον
Διὰ δημητριακῶν	1.167.924 ²⁷	215.500	64.111,5	1.447.535,5
Διὰ κτηνοτροφικῶν	545.967	93.225	47.232	686.424
Διὰ βιομηχανικῶν	289.367	37.892	17.794,5	345.053,5
Διὰ κηπουρικῶν καὶ ἄλλων διαφόρων	201.625	20.691	38.239	260.555
Σύνολον	2.204.883	367.308	167.377	2.739.568

Ἀπόδοσις καλλιεργείων

Αἱ καλλιέργειαι τοῦ γεωργικοῦ ἔτους 1924-25 ἀπέδωσαν 183.988.382 ὀκάδας ἐν συνόλῳ, αἱ δὲ καλλιέργειαι τοῦ γεωργικοῦ ἔτους 1925-26 ἀπέδωσαν 222.423.745, τῆς ἀποδόσεως καλλιεργείων Μακεδονίας κατὰ τὸ 1925-26 ὑπολογιζομένης κατὰ 20% ἀνωτέρας τῆς τοῦ ἔτους 1924-25. Ἦτοι:

Ἔτος 1924-25	Ἐν Μακεδονίᾳ	Θράκη	Λοιπῇ Ἑλλάδι	Σύνολον
Δημητριακά	69.351.551	19.724.252	124.945	89.200.748
Κτηνοτροφικά	37.352.152	8.208.100	124.600	45.684.852
Βιομηχανικά	15.262.130	2.237.646	197.700	17.697.476
Κηπουρικά καὶ ἄλλα	25.346.119	6.035.187	24.000	31.405.306
Σύνολον	147.311.952	36.205.185	471.185	183.988.382

Ἔτος 1925-26	Ἐν Μακεδονίᾳ	Θράκη	Λοιπῇ Ἑλλάδι	Σύνολον
Δημητριακά	83.221.862	20.428.781	2.441.720	106.092.363
Κτηνοτροφικά	44.822.582	9.490.838	1.279.532	55.592.952
Βιομηχανικά	18.314.556	1.774.046	637.689	20.726.300

27. Αἱ καλλιεργηθεῖσαι ἐκτάσεις ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸ 1925-26 ὑπερέβησαν κατὰ 20% τὰς κατὰ τὸ 1924-25 καλλιεργηθείσας.

Κηπουρικά και άλλα	30.416.623	7.621.842	1.973.665	40.012.130
Σύνολον	176.775.623	39.315.507	6.332.615	222.423.745

Σπόροι

Σπόρους έχορήγησεν ή Ε.Α.Π. εις είδος μεν 17.168.804 οκάδας:

Εις Μακεδονίαν	14.140.066
Εις Θράκην	1.063.304
Εις λοιπήν Ελλάδα	1.965.434
Σύνολον	17.168.804

εις χρῆμα δέ δάνεια, πρὸς αγοράν σπόρων, ανερχόμενα εις 45.738.070, ἦτοι:

43.063.638	διὰ τὴν Μακεδονίαν
3.455	διὰ τὴν Θράκην
2.670.977	διὰ τὴν λοιπήν Ελλάδα
45.738.070	ἐν ὅλῳ

Ζῶα

Τοιαῦτα ή Ε.Α.Π. έπρομηθεύθη καί έχορήγησε, διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀποκαθισταμένων γεωργικῶς καί γεωργοκτηνοτροφικῶς, 124.381, ἐξ ὧν 75.817 μεγάλα, ἀροτριῶντα καί μή, ἦτοι:

66.441	διὰ τὴν Μακεδονίαν
2.736	διὰ τὴν Θράκην
6.640	διὰ τὴν λοιπήν Ελλάδα
75.817	ἐν ὅλῳ

καί 48.664 αἰγοπρόβατα, ἦτοι:

31.905	διὰ τὴν Μακεδονίαν
14.429	διὰ τὴν Θράκην
2.230	διὰ τὴν λοιπήν Ελλάδα
48.564	ἐν ὅλῳ

Ἐπίσης ἐχορήγησεν εἰς τοὺς γεωργικῶς ἐγκατασταθέντας χρηματικά δάνεια πρὸς ἀγορὰν ζώων ἐκ δραχμῶν 58.848.988, ἤτοι:

54.408.594	διὰ τὴν Μακεδονίαν
—	διὰ τὴν Θράκην
4.440.394	διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα
58.848.988	ἐν ὅλῳ

Πλὴν τούτων ἡ Ε.Α.Π. ἐχορήγησε κτηνοτροφικὰ δάνεια ἐκ 14.275.410 δραχμῶν εἰς τοὺς γεωργοκτηνοτρόφους Μακεδονίας πρὸς προμήθειαν ποιμνίων.

Νομὴ κτηνῶν

Διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ζώων τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένων προσφύγων ἡ Ε.Α.Π. ἐχορήγησεν εἰς εἶδος μὲν 34.821.867 ὀκάδας νομῆς, ἤτοι:

31.962.564	διὰ τὴν Μακεδονίαν
980.163	διὰ τὴν Θράκην
1.879.140	διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα
34.821.867	ἐν ὅλῳ

εἰς χρῆμα δὲ δάνεια ἀνερχόμενα εἰς δραχμὰς 16.129.140, ἤτοι:

12.755.110	διὰ τὴν Μακεδονίαν
—	διὰ τὴν Θράκην
3.374.030	διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα
16.129.140	ἐν ὅλῳ

Γεωργικὰ ἐργαλεῖα

Ἐχορήγησεν ἡ Ε.Α.Π. τὰ κάτωθι:

	Ἐν Μακεδονίᾳ	Θράκη	Λοιπῇ Ἑλλάδι	Σύνολον
Ἄροτρα	47.255	4.886	4.449	56.590
Κάρα	16.815	3.350	1.383	21.548
Διάφορα ἄλλα ἐργαλεῖα	110.555	11.532	31.539	153.626
Σύνολον	174.625	19.768	37.371	231.764

Ἐπίσης ἐχορηγήθησαν χρηματικά δάνεια πρὸς ἀγορὰν ἐργαλείων ἀνερχόμενα εἰς δραχμὰς 21.823.054, ἤτοι:

20.089.414	εἰς Μακεδονίαν
—	εἰς Θράκην
1.733.640	εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα
21.823.054	ἐν ὅλῳ

Γεωργικὰ μηχανήματα

Ἡ διάδοσις τῆς χρήσεως αὐτῶν μεταξὺ τῶν γεωργῶν προσφύγων μόνον διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν θὰ ἦδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ οἰκονομικὰ τῶν ἤδη λειτουργούντων δὲν ἐπιτρέπουσι, πλὴν ἐξαιρέσεων, δαπάνας μεγάλας πρὸς ἀπόκτησιν γεωργικῶν μηχανημάτων.

Οὐχ ἤττον ἡ Ε.Α.Π. διέθεσεν ἐν Μακεδονίᾳ διὰ πωλῆσεως πρὸς προσφυγικοὺς Συνεταιρισμοὺς ἐπὶ τοκοχρεωλυτικῇ ἐξοφλήσει:

7	ἀλωνιστικὰς μηχανὰς
9	ἐκκοκιστικὰς μηχανὰς
102	σιτοκαθαριστήρια
8	θεριστικὰς αὐτοδετικὰς μηχανὰς
28	θεριστικὰς ἀπλὰς μηχανὰς
4	χορτοκοπτικὰς μηχανὰς

Βενζινάρωσις

Ἡ Ε.Α.Π. ἐνεργεῖ ὡσαύτως διὰ 44 βενζιναρότρων, λειτουργούντων ἐν Μακεδονίᾳ, τὴν ἐκχέρσωσιν ἐκτάσεων θαμνωδῶν κ.λπ. ἀνηκουσῶν εἰς αὐτήν, χρεοῦσα μέχρι ὠρισμένου μόνον ποσοῦ, διὰ τῆς ἀναλόγου δαπάνης, τοὺς πρόσφυγας εἰς οὐς παραχωροῦνται αἱ ἐκχερσοῦμεναι γαῖαι. Μέχρις Ὀκτωβρίου 1926 ἐξεχερσώθησαν ἐν Μακεδονίᾳ διὰ τῶν βενζιναρότρων τῆς Ε.Α.Π. 115.000 στρέμματα ἐνῶ διὰ κοινῶν ἀρότρων καὶ ζῶων ἐξεχερσώθησαν, ὑπ' αὐτῶν τῶν προσφύγων, 20.000 στρέμματα. Μέχρι Μαρτίου ἐ.ἔ. ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἔχωσιν ἐκχερσωθῆ ἐν Μακεδονίᾳ περὶ τὰς 200.000 στρέμματα.

Ζωάρεκεια

Ἡ Ε.Α.Π. ἐχορήγησεν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῆς ἀγροτικῶς ἀποκατασταθέντας

πρόσφυγας ζωάρκειαν εις εἶδος μὲν 19.413.372 ὀκάδας δημητριακῶν, ἤτοι:

16.976.806	διὰ τὴν Μακεδονίαν
2.111.089	διὰ τὴν Θράκην
325.477	διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα
19.413.372	ἐν ὅλῳ

εις χρῆμα δὲ δάνεια ἀνερχόμενα εις δραχμὰς 71.184.035, ἤτοι:

54.177.778	διὰ τὴν Μακεδονίαν
158.093	διὰ τὴν Θράκην
71.184.035	ἐν ὅλῳ

Πλὴν τῶν εις τὰ ἀνωτέρω ἐδάφια ἀναφερομένων χρηματικῶν δανείων, ἡ Ε.Α.Π. ἐχορήγησεν ἐπαγγελματικά δάνεια ἐκ δραχμῶν 34.586.658, ἤτοι:

200.800	διὰ τὴν Θράκην
2.200.232	διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα
34.586.658	ἐν ὅλῳ

καὶ δάνεια καλλιέργειας ἐκ δραχμῶν 7.403.175, ἤτοι:

5.869.691	διὰ τὴν Μακεδονίαν
35.804	διὰ τὴν Θράκην
1.497.680	διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα
7.403.175	ἐν ὅλῳ

ὡς καὶ διάφορα ἄλλα δάνεια, ἤτοι ὑδρεύσεων, ἀποστραγγίσεων, ἀγορᾶς λιπασμάτων κ.λπ. (εις χρῆμα), ἐκ δραχμῶν 19.989.319.

Γ. ΕΡΓΑ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ

Ἡ Ε.Α.Π. δὲν ἠδύνατο νὰ παρίδῃ τὴν ἀνάγκην ἐκτελέσεως τῶν ἀναγκαιοτέρων ἔργων κοινῆς ὠφελείας, τῶν ἀπαραιτήτων εις Συνοικισμοὺς νεοπαγεῖς καὶ ἀρτισυστάτους.

Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 15 τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης, ἢ Ε.Α.Π. δύναται νὰ προβαίη εἰς δαπάνας γενικῆς ἢ κοινωνικῆς φύσεως, αἵτινες θὰ ἐξησφάλιζον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν προσφυγικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ε.Α.Π. καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν πληθυσμῶν, ὑπὸ ὄρους δὲ συνεπαγομένους ἐξόφλησιν ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἵδρευσις

Τοιαῦτα ἔργα κοινῆς ὠφελείας εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ἢ Ἵδρευσις τῶν Συνοικισμῶν, συνεπαγομένη πολλὰκις μεγάλας δαπάνας, ὡσὰκις ἐπιβάλλεται ἢ διὰ βαθειῶν γεωτρήσεων ἐξεύρεσις ὕδατος εἰς ποιότητα καλὴν καὶ εἰς ποιότητα ἐπαρκῆ πρὸς πόσιν καὶ ἄρδουσιν.

Τὰ ἔργα Ἵδρεύσεως ἐκτελοῦνται ὑπὸ εἰδικῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς Ε.Α.Π. ἔδρευουσῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, Κομοτηνῇ καὶ Ἀθήναις, συνίστανται δὲ εἰς ἐπισκευὴν παλαιῶν ὕδραγωγείων καὶ ἀποκάθαρσιν τῶν πηγῶν, εἰς ἐπισκευὴν παλαιῶν φρεάτων, εἰς κατασκευὴν νέων ὕδραγωγείων πρὸς διοχέτευσιν πηγαίων ὕδατων, εἰς ὄρυξιν καὶ κατασκευὴν νέων φρεάτων, εἰς γεωτρήσεις μικροῦ βάθους, διὰ χειροκινήτων γεωτρυπάνων καὶ εἰς βαθεῖας, διὰ μηχανοκινήτων γεωτρυπάνων, γεωτρήσεις. Εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρω ἐργασίας Ἵδρεύσεως παρομαρτεῖ τοποθέτησις ἀντλιῶν, κρουνῶν κ.λπ.

Ἐν Μακεδονίᾳ λ.χ. μέχρις Ἰουνίου ἐ.ε. ὠρύχθησαν 391 κοινὰ φρέατα εἰς διαφόρους ἀγροτικούς Συνοικισμούς. Ὑδραγωγεῖα κατεσκευάσθησαν 142. Γεωτρήσεις ἐξετελέσθησαν 175, ἀποδώσασαι 3.824 τόννους ὕδατος κατὰ εἰκοσιτετράωρον. Εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ Χαλκιδικὴν αἱ Ὑπηρεσίαι Ἵδρεύσεως τῆς Ε.Α.Π. ἐργάζονται διὰ μηχανοκινήτων γεωτρυπάνων. Ἐτοποθετήθησαν 217 ἀντλῖαι ἀπορροφητικαὶ διὰ τὴν ἀντλησιν τοῦ ὕδατος τῶν βαθυτέρων φρεάτων.

Εἰς τὴν *Θυάκιην* ἢ Ἵδρευσις παρουσίασε πολλῶ μεγαλυτέρας δυσχερείας, διότι ἡ ἐξεύρεσις ὕδατος, δι' ὄρυξεως συνήθων φρεάτων, εἶναι ἀδύνατος ἐλλείψει ὕδροφόρων στρωμάτων εἰς βάθος σχετικῶς οὐχὶ μέγα, ἐγένετο δὲ ἀνάγκη ἐκτελέσεως περισσοτέρων γεωτρήσεων, ἰδίᾳ εἰς τὰς περιφερείας Κομοτηνῆς καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως, καὶ εἰς τὸ βορειοανατολικὸν πεδίον τῆς *Ξάνθης*. Ἐγένοντο 32 βαθεῖαι γεωτρήσεις, εἰς βάθος 30-124 μέτρων ἐκάστη, ἀποδίδουσα μέχρι 2.000 τόννων ὕδατος κατὰ εἰκοσιτετράωρον, μέσης σκληρότητος 19 βαθμῶν.

Εἰς τὴν *λοιπὴν Ἑλλάδα*, ὅπου ὁ ἐποικισμὸς τῶν προσφύγων εἶναι ὀλιγώτερον ἐντατικός, ἢ Ἵδρευσις τῶν Συνοικισμῶν συναντᾷ μικροτέρας δυσχερεί-

ας, συντελουμένων ἤδη τῶν ἀναγκαίων ἔργων ὑδρεύσεως εἰς μικροτέραν κλίμακα ἢ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ.

Εἰς τοὺς περισσοτέρους ἀγροτικούς Συνοικισμοὺς τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐξασφαλίζεται ὕδωρ ἐπαρκές δι' ὀρύξεως κοινῶν φρεάτων. Εἰς τὴν Εὐβοίαν, περατωθείσης τῆς μελέτης ὑδρεύσεως, πρόκειται ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐκτέλεσις τῶν προϋπολογισθέντων ἔργων.

Εἰς τὴν Θεσσαλίαν μετεφέρθη ἤδη ἐν τῶν μηχανοκινήτων γεωτρυπάνων Θράκης πρὸς ἐκτέλεσιν βαθειῶν γεωτρήσεων εἰς τοὺς Συνοικισμοὺς Γιάννουλη, Νέχαλη, Χατζόμπασι καὶ Σάδοβο. Εἰς τοὺς λοιποὺς Συνοικισμοὺς, τοὺς στερουμένους ἐπαρκούς ὕδατος, θὰ κατασκευασθῶσιν ὑδραγωγεῖα καὶ φρέατα.

Εἰς τὰς λοιπὰς περιφερείας, δι' ἀναλόγων ἔργων ἐξασφαλίζεται τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ εἰς τοὺς στερουμένους τοιοῦτου Συνοικισμοὺς, πάντοτε δὲ ἐντὸς τῶν ἐπιβαλλομένων οικονομικῶν ὁρίων.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ε.Α.Π. μέχρι 30ῆς Σεπτεμβρίου 1926, 40.000.000 περίπου δραχμαὶ διετέθησαν πρὸς ὕδρευσιν καὶ ἄρδευσιν τῶν ἀγροτικῶν συνοικισμῶν τῆς Ε.Α.Π., πλην τῶν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμοποιηθέντων ὑπολοίπων διαφόρων ἄλλων κονδυλίων.

Ρυμοτομία καὶ κατασκευὴ γεφυρῶν

Ἀπάντων τῶν ἀγροτικῶν Συνοικισμῶν τῆς Ε.Α.Π. ἰδρυομένων ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων ἀρχιτεκτονικῶν, ἡ ρυμοτομία αὐτῶν εἶναι ἐξασφαλισμένη, τῶν ἔργων ὁδοποιίας, ἐὰν ὑπάρξῃ ἀνάγκη ἐκτελέσεως τοιούτων ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π., λαμβανομένων ἐκ τῶν πιστώσεων ἔργων κοινῆς ὠφελείας, αἵτινες ἐπιπίπτουσιν ἀναλογικῶς ἐπὶ τῆς ὁλότητος τῶν ἀγροτικῶς ἀποκατεστημένων προσφύγων.

Πολλάκις, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν συγκοινωνιῶν τῶν ἀγροτικῶν Συνοικισμῶν ἐγένετο, ἐν Μακεδονίᾳ ἰδίᾳ, ἀνάγκη κατασκευῆς γεφυρῶν μικρῶν καὶ μεγάλων, τῆς ἐκτελέσεως τῶν σχετικῶν ἔργων πραγματοποιηθείσης συμφῶνως πρὸς τὴν γενικὴν τῆς Ε.Α.Π. ἀρχήν, τῆς χρεώσεως τῶν ἐνδιαφερομένων προσφύγων διὰ πάσης σχετικῆς δαπάνης.

Ἐξυγιάνσις τῶν ἀγροτικῶν Συνοικισμῶν

Ἡ γειτνίασις πολλῶν ἐκ τῶν ἀγροτικῶν Συνοικισμῶν τῆς Ε.Α.Π. πρὸς ἐλώδεις ἐκτάσεις ἀποτελεῖ κίνδυνον κατὰ τῆς ὑγείας τῶν ἀποκαθισταμένων προσφύγων, μειουμένης κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ τῆς παραγωγικῆς αὐτῶν δυνάμεως.

Ἀνεξαρτήτως τῶν μεγάλων ἀποξηραντικῶν ἔργων Μακεδονίας, ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἀνετέθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς ξένην Ἑταιρίαν, ἡ Ε.Α.Π. ἐκτελεῖ τὴν ἀποξήρανσιν μικρῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων, ὡσάκις αὕτη καθίσταται ἐπιτακτικὴ καὶ δὲν ἀπαιτεῖ μεγάλας δαπάνας. Συνήθως, τοιαῦται ἀποξηράνσεις ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς ἐργασίας καὶ αὐτῶν τῶν ἐνδιαφερομένων προσφύγων, ἐποπτευομένης ὑπὸ τεχνικῶν ὑπαλλήλων τῆς Ε.Α.Π.

Αἱ ἀποξηραινόμεναι ἐκτάσεις ἀποδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν, ἀπαλλασσομένων συγχρόνως τῶν πληθυσμῶν τῶν ἐγγύς Συνοικισμῶν ἀπὸ τὰς ἀνθυγιεινὰς ἀναθυμιάσεις καὶ τοὺς ἀνωφελεῖς κώνωπας.

Κινίνη

Ἡ Ε.Α.Π. πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐλονοσίας, ἥτις ὡς γνωστὸν μαστίζει τὴν ὑπαίθρου καὶ ἐξ ἧς δεινῶς δοκιμάζεται ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀγροτικῶν προσφυγικῶν Συνοικισμῶν, προέβη εἰς τὴν προμήθειαν 19.000 χιλιογράμμων κινίνης εἰς δισκία καὶ 5.000.000 φυσίγγων, ἐξ ἧς πωλεῖ, διὰ τῶν κατὰ τόπους ἐποικιστικῶν Ἀρχῶν, πρὸς τοὺς βουλομένους τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, εἰς τὴν τιμὴν τοῦ κόστους, εἴτε τοῖς μετρητοῖς εἴτε ἐπὶ πιστώσει, διὰ τῆς χρεώσεως τῶν βιβλιαρίων τῶν πρὸς τὴν Ε.Α.Π. χρεῶν των. Εἰς τοὺς ἀπορωτέρους τῶν προσφύγων (τὸ 1/4 τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστου Συνοικισμοῦ κατ' ἀνώτατον ὄριον) ἡ κινίνη χορηγεῖται δωρεάν.

Ἀγροτικά ἰατρεῖα Ε.Α.Π. ἐν Μακεδονίᾳ

Ἐν Μακεδονίᾳ ἡ Ε.Α.Π., πρὸς προστασίαν τῆς υγείας τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων, οἵτινες, διὰ λόγους οἰκονομικῆς στενοχωρίας καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀπομεμακρυσμένου τῶν Συνοικισμῶν αὐτῶν, δυσκόλως δύνανται νὰ τύχωσιν ἰατρικῆς περιθάλψεως καὶ νὰ προμηθευθῶσι φάρμακα, προέβη εἰς τὴν σύστασιν ἀγροτικῶν ἰατρείων, ὧν ἕκαστος ἐφωδιασμένον διὰ πλήρους φαρμακείου, τῶν ἀπαραιτήτων ἰατρικῶν ἐργαλείων καὶ τοῦ ἀναγκαίου προσωπικοῦ, λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἰατροῦ.

Τοιαῦτα ἰατρεῖα ἰδρύθησαν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀπὸ Ἰουλίου 1925 καὶ λειτουργοῦσι, πεντήκοντα ἑννέα, ἐδρεύοντα εἰς τὰ πλέον μεμακρυσμένα καὶ ἀνθυγιεινὰ σημεῖα τῆς ὑπαίθρου, περιλαμβάνουσι δέ, ἕκαστον εἰς τὴν ἑαυτοῦ περιφέρειαν, ὀρισμένον ἀριθμὸν Συνοικισμῶν, δυσκόλως δυναμένων νὰ ἐξυπηρετηθῶσιν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀστικῶν κέντρων, ἀπὸ ἀπόψεως ἰατρικῆς περιθάλψεως.

Αἱ ἀγροτικὰ προσφυγικὰ οἰκογένειαι, χρεοῦμεναι εἰς τὰ βιβλιάρια των

διά 175 δραχμῶν ἑτησίως, ἐξασφαλίζουσι τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν των ἐπὶ ἓν ἔτος. Τὰ φάρμακα παρέχονται εἰς τοὺς ἀπορωτέρους δωρεάν.

Ἐκ τῶν 115.480 προσφυγικῶν οἰκογενειῶν (ἄτομα 429.854), τῶν ἐγκατασταθεισῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγροτικῶς μέχρι τέλους Ἰουνίου 1926, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν ἀγροτικῶν ἰατρειῶν τῆς Ε.Α.Π. 48.428 οἰκογένειαι, ἄτομα 173.134, εἰς ἃ δέον νὰ προστεθῶσιν 25.000 περίπου ἄτομα, μὴ ἀνήκοντα εἰς ἀγροτικούς Συνοικισμούς τῆς Ε.Α.Π., ἧτοι ἐν ὅλῳ ἄτομα 198.134.

Ἐκ τούτων, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας τῶν ἰατρειῶν τῆς Ε.Α.Π., ἔτυχον νοσηλείας 553,85%, ὧν 337,29% πάσχοντες ἐξ ἐλονοσίας. Ἔθανον 8,27%, ἐξ ὧν 1,70%, ἐξ ἐλονοσίας. Αἱ γεννήσεις ἀνῆλθον εἰς 28,06%. Ἐκ τῶν νοσηλευθέντων ἔπασχον:

Κατὰ τὸ Α' τρίμηνον τῆς λειτουργίας τῶν ιατρειῶν	ἐξ ἐλονοσίας, τυφοειδῶν	ἐκ τύφου, τυφοειδῶν καὶ δυσεντερίας
	25.734	716
Κατὰ τὸ Β' τρίμηνον τῆς λειτουργίας τῶν ιατρειῶν	19.908	337
Κατὰ τὸ Γ' τρίμηνον τῆς λειτουργίας τῶν ιατρειῶν	9.128	144
Κατὰ τὸ Δ' τρίμηνον τῆς λειτουργίας τῶν ιατρειῶν	12.272	157

Ἡ παρατηρουμένη αὐξήσις τῶν νοσηλευθέντων ἐξ ἐλονοσίας, τύφου, τυφοειδῶν καὶ δυσεντερίας κατὰ τὸ Δ' τρίμηνον (Ἀπρίλιος, Μάιος, Ἰούνιος) ὀφείλεται εἰς τὴν ἐποχὴν ἧτις εὐνοεῖ γενικῶς τὰς ἀνωτέρω νόσους.

Ἐκ τοῦ κατωτέρου παρατιθεμένου πίνακος καταφαίνεται ἡ προϊοῦσα βελτίωσις τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ Μακεδονίας καὶ Θράκης (ἐπὶ τῶν ἐγκατεστημένων προσφύγων):

Ἐπὶ τῶν ἐγκατεστημένων προσφύγων

Ἐν Μακεδονίᾳ	Θάνατοι	Γεννήσεις
1924 Ἰούνιος-Δεκέμβριος	33%	10%
1925, καθ' ὅλον τὸ ἔτος	19%	29%
1926, Ἰανουάριος-Μάιος	12%	35%

Έν Θράκη	Θάνατοι	Γεννήσεις
1925, καθ' ὅλον τὸ ἔτος	20%	28%
1926, Ἰανουάριος-Μάιος	20%	35%

Ἡ βελτίωσις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐγκλιμάτισιν τῶν προσφύγων, τὴν καλλιτέρευσιν τῶν ὄρων τῆς θρέψεως καὶ κατοικίας των, εἰς τὴν ὑδρευσιν τῶν Συνοικισμῶν των ὡς καὶ εἰς τὴν εὐεργετικὴν δρᾶσιν τῶν ἰατρείων τῆς Ε.Α.Π., προκειμένου περὶ τῆς Μακεδονίας.

Δυστυχῶς, οἱ οικονομικοὶ πόροι τῆς Ε.Α.Π. δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἴδρυσιν τοιούτων ἰατρείων ἐν Θράκῃ, ἔνθα, ὡς ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἐμφαίνεται, ἡ θνησιμότης μεταξὺ τῶν ἐγκατεστημένων προσφύγων εἶναι κατὰ 8% μεγαλύτερα τῆς ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἀντιπλημμυρικά ἔργα

Πρὸς προστασίαν τῶν καλλιεργειῶν τῶν προσφύγων ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς πλημμύρας, ὅπου τοιοῦτος ὑφίσταται ἐκ βροχῶν, εἴτε λόγῳ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους, εἴτε λόγῳ γειτνιασεως τῶν Συνοικισμῶν πρὸς ποταμοὺς ἐκχειλίζοντας, ἡ Ε.Α.Π. προβαίνει εἰς τὴν κατασκευὴν ἔργων ἀντιπλημμυρικῶν, εἴτε δι' ὀρύξεως ἀποχετευτικῶν χανδάκων, εἴτε διὰ διευθετήσεως τῆς κοίτης ποταμῶν, ἐγέρσεως ὕδατοφρακτῶν καὶ προχωμάτων κ.λπ.

Τὰ ἔργα ταῦτα ἐκτελοῦνται ἐπὶ τῇ βᾶσει ἐγκεκριμένων μελετῶν, ὑπὸ μηχανικῶν τῆς Ε.Α.Π. ἐκπονουμένων, διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν τῶν ἐνδιαφερομένων προσφύγων καὶ ἐργατῶν, ἐπὶ τούτῳ προσλαμβανομένων, τῇ τεχνικῇ δὲ ἐπιβλέψει τῆς Ε.Α.Π.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων τῆς περιφερείας Σερρῶν, σπουδαίως ἐπεκούρησε τὸ ἔργον τῆς Ε.Α.Π. δύναμις Μηχανικοῦ, τεθεῖσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἐποικιστικῆς Ὑπηρεσίας κατ' ἐντολὴν τῆς VI Μεραρχίας.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοιούτων ἔργων, ἡ Ε.Α.Π. διέθεσε μέχρι τοῦδε 3.241.195 δραχμάς, πλὴν τῶν ἐπικουρικῶς χρησιμοποιηθέντων ὑπολοίπων ἐτέρων κονδυλίων. Ἐκ τῶν κατασκευασθέντων ἀντιπλημμυρικῶν ἀναφέρομεν τὰ τοῦ Στρυμῶνος καὶ Ἀξιῶ ἐν Μακεδονίᾳ, τὴν ἀποχετευτικὴν χάνδακα Λαγκάτσας καὶ τὰς καταβόθρας Μούφου ἐν Ἠπείρῳ, αἵτινες ἀπέδωσαν 6.000 στρέμματα εἰς τὴν καλλιέργειαν, τὰ ἀντιπλημμυρικά ἔργα Συνοικισμοῦ Ν. Κίου παρὰ τὸ Ἄργος (ὑπὸ κατασκευὴν) κ.λπ.

Ἀνέγερσις ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων

Λόγοι ἀνεπαρκείας οἰκονομικῶν πόρων δὲν ἐπέτρεψαν, δυστυχῶς, εἰς τὴν Ε.Α.Π. νὰ συμβάλῃ συστηματικῶς εἰς τὴν ἀνέγερσιν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἐκκλησιῶν, εἰς τοὺς ἀγροτικούς προσφυγικούς Συνοικισμούς.

Ἐπειδὴ αἱ διαχειρίσεις τῶν Ἐποικιστικῶν Γραφείων παρουσιάζουσιν ὑπόλοιπα ἀδιάθετα οἰκοδομησίων ὑλικῶν ἢ Ε.Α.Π. χορηγεῖ ἐξ αὐτῶν προθύμως, ἐπὶ πιστώσει, πρὸς ἀγροτικὰς προσφυγικὰς Ὀμάδας ἐπιθυμούσας ν' ἀποκτήσωσι σχολεῖον ἢ ἐκκλησίαν, χρεουμένων ἀναλογικῶς τῶν μελῶν τῆς Ὀμάδος. Αἱ τεχνικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς Ε.Α.Π. παρέχουσι τὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια καὶ τεχνικὴν ἐπιβλέψιν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς οἰκοδομῆς, οἱ δὲ ἐνδιαφερόμενοι πρόσφυγες καταβάλλουσιν οἱ ἴδιοι ἢ ἐκμισθοῦσι τὴν ἀναγκαίαν ἐργασίαν, ἐνίοτε τῇ ἀρωγῇ τοῦ κράτους.

Κατὰ τὸ ἀνωτέρω σύστημα ἀνηγέρθησαν καὶ ἀνεγείρονται περὶ τὰ 200 σχολικὰ κτίρια εἰς ἀγροτικούς Συνοικισμούς τῆς Ε.Α.Π., πλὴν τῶν 50 περίπου σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν τῶν ἀνεγερθέντων εἰς Συνοικισμούς τῆς Μακεδονίας καθ' ὅλοκληρίαν διὰ δαπάνης τῆς Ε.Α.Π.

Κτηματογράφησις

Ἐλλείψει πλήρους καὶ λεπτομεροῦς κτηματικοῦ τῆς χώρας χάρτου, ἢ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπομένη μεταγραφὴ τῶν εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ε.Α.Π. περιελθουσῶν ἐκτάσεων (Ν.Δ. 15.5.26, ἄρθρον 7, παράγραφος 2) θὰ γίνῃ διὰ τοῦ ἐν χρήσει ἤδη τρόπου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως οἱ ἐγκατασταθέντες ἀποκτήσωσι τὸ ταχύτερον σαφῆ ἀντίληψιν τῆς ἀξίας, τῶν ὀρίων καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἰδιοκτησίας των καὶ ἀρχίσωσι τὰς ἐγγείους βελτιώσεις, ἢ Ε.Α.Π. ἀπεφάσισε νὰ προβῇ ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὴν τοπογράφησιν τῆς κτηματικῆς αὐτῆς περιουσίας.

Τὰ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν Μακεδονίᾳ λειτουργοῦντα 12 συνεργεῖα τοπογραφῆσεως κατεμέτρησαν ἤδη ἄνω τῶν 300.000 στρεμμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν καταρτιζομένων κτηματικῶν χαρτῶν ἐνεργεῖται ἡ διανομὴ τῶν κλήρων.

Σημειωτέον ὅτι, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν τοπογραφικῶν συνεργείων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, κατεμετρήθησαν ἤδη ἕτερα 200.000 στρέμματα κτημάτων ἐν Μακεδονίᾳ κειμένων καὶ περιελθόντων εἰς τὴν Ε.Α.Π.

Διὰ τῆς ἐργασίας τῶν κρατικῶν συνεργείων εὐρίσκονται καταμετρημέναι σποραδικῶς, ἀνά τὴν Θεσσαλίαν, Στερεὰν κ.λπ., καὶ ἕτεροι ἐκτάσεις περιελθούσαι εἰς τὴν Ε.Α.Π.

Ἐσαύτως ἔκτασις περίπου 1.000.000 στρεμμάτων ἐν Μακεδονίᾳ ἔχει κα-

ταμετρηθῆ κατά τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν τῆς Μ. Βρετανίας, πλὴν ὅμως ἡ τεχνικὴ ἀξία τῆς ἐργασίας ταύτης παραμένει ἀνεξαρκρίβωτος. Ἐντὸς τῆς ἐκτάσεως ταύτης περιλαμβάνονται καὶ κτήματα περιελθόντα εἰς τὴν Ε.Α.Π.

Αἱ τοπογραφικαὶ ἐργασίαι τῆς Ε.Α.Π. συνεχίζονται δραστηρίως, αὐξηθέντων τῶν συνεργειῶν Μακεδονίας ἀπὸ 12 εἰς 18. Εἰδικῶς, εἰς τὴν ἐποικιστικὴν περιφέρειαν Καρατζόβας ἡ Ε.Α.Π. προβαίνει πειραματικῶς εἰς τὴν, διὰ τῆς ἀεροφωτογραφήσεως, κτηματογράφειν τῶν ἑαυτῆς κτημάτων (ἄνω τῶν 300.000 στρεμμάτων) μεθόδου ταχυτέρας τῆς συνήθους διὰ μετροτραπέζης καὶ δυναμένης νὰ ἀποδώσῃ πᾶσαν τὴν ἀπαιτουμένην ἀκρίβειαν περὶ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν θὰ προσανατολισθῆ ἡ Ε.Α.Π. διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλλιτέρου συστήματος, ἐφ' ὅσον οἱ νῦν διαθέσιμοι πόροι αὐτῆς ἐπιτρέπουσι τὸ τοιοῦτον.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἰδρύθη ἐν Μακεδονίᾳ Ταμεῖον Κτηματογραφήσεως, τροφοδοτούμενον προσωρινῶς διὰ πιστώσεων τῆς Ε.Α.Π., αἵτινες ὅμως θὰ καλυφθῶσι διὰ τῆς οἰκονομικῆς συμβολῆς αὐτῶν τῶν ἐγκατεστημένων προσφύγων, ὑποχρεουμένων ὅπως καταβάλωσι δραχμὰς 5 δι' ἕκαστον τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων στρεμμάτων (0,50 δραχμὰς εὐθὺς ἀμέσως, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἅμα τῇ ἀποπερατῶσει τῆς ἐργασίας.)

Σχετικὴ συμφωνία ἐπῆλθε καὶ μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν αὕτη ἀναλαμβάνει νὰ καταβάλῃ εἰς τὸ Ταμεῖον Κτηματογραφήσεως τῆς Ε.Α.Π. δραχμὰς 5 δι' ἕκαστον στρέμμα τῶν ἐκτάσεων αἵτινες ἀνήκουσι εἰς αὐτὴν καὶ συνέχονται πρὸς κτηματικὴν περιοχὴν τῆς Ε.Α.Π., δυσκόλως δυνάμεναι ἕνεκα τούτου νὰ ἐξαιρεθῶσι τῆς κτηματογραφήσεως.

Δ'. ΚΤΗΜΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ

Ἡ Ε.Α.Π., κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἐπὶ τῶν γαιῶν τῶν ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἐκχωρηθεισῶν εἰς αὐτὴν, συνήνητσε καὶ συναντᾷ ἀκόμη μεγάλας δυσχερείας, λόγῳ διεκδικήσεων ἐγερθεισῶν ἐπὶ πολλῶν ἐκ τῶν γαιῶν αὐτῶν:

1ον) Ἐκ μέρους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἤτις, δυνάμει τῆς, ἀπὸ 5.5.25 συμβάσεως²⁸ αὐτῆς καὶ τοῦ Δημοσίου, διαχειρίζεται μέρος τῶν μουσουλμανικῶν ἀνταλλαγισῶν περιουσιῶν.

28. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 112 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τευχ.

2ον) Ὑπὸ τῆς Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης, ὡς προικοδοτηθεῖσες δυνάμει τοῦ ἀπὸ 26.8.25 Ν.Δ. δι' ὄλων τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ

3ον) Ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Νομαρχιῶν, ἀμφισβητουσῶν ὑπὲρ τῶν Κοινοτήτων τὴν κυριότητα ἐπὶ βοσκησίμων καὶ καλλιεργησίμων ἐκτάσεων περιελοφουσῶν εἰς τὴν Ε.Α.Π.

Ν.Δ. 15ης Μαΐου 1926, «Περὶ μεταβιβάσεως δικαιωμάτων κυριότητος κ.λπ. ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι κειμένων ἀγροτικῶν κτημάτων κ.λπ. εἰς τὴν Ε.Α.Π.»

Τὴν ὑπογραφὴν καὶ κύρωσιν τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Γενεῦσης καὶ τῆς προσθέτου εἰς αὐτὸ Πράξεως ἠκολούθησεν ἡ δημοσίευσίς τοῦ Ν.Δ. τῆς 21.12.23²⁹ «Περὶ μεταβιβάσεως εἰς τὴν Ε.Α.Π. τῆς ἀπολύτου κυριότητος ἀγροτικῶν κτημάτων ἀνηκόντων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον» δι' ἀποφάσεων ἐκδιδομένων ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 95865/21.8.24 ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας κ. Μυλωνᾶ πρὸς τὴν Ε.Α.Π. περὶ τῆς συνολικῆς μεταβιβάσεως εἰς αὐτὴν τῆς πλήρους κυριότητος ἐπὶ τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν τῶν ἀνταλλαξιμῶν μουσουλμάνων.

Κτηματικαὶ διαφοραὶ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς καὶ Ε.Α.Π.

Ἐπειδὴ ὅμως προέκυψαν ἀμφισβητήσεις μεταξὺ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς καὶ Ε.Α.Π. κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὄρου («καλλιεργήσιμοι γαῖαι») καὶ «ἀστικὰ κτήματα» καὶ «ἀγροτικὰ κτήματα μὴ διατεθέντα νομίμως δι' ἐποικιστικὰς ἀνάγκας ἀκτημόνων», ἡ δὲ Ἑθνικὴ Τράπεζα ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ λαχανοκήπων, ἀμπελώνων, βοσκῶν καὶ οἰκημάτων κατοικίας ἢ ἐκμεταλλεύσεως μουσουλμάνων ἀνταλλαξιμῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ Ε.Α.Π. νομίμως εἶχεν ἤδη ἐγκαταστήσει πρόσφυγας, πρὸς πλήρη καὶ λεπτομερῆ καθορισμὸν πάντων τῶν εἰδῶν καὶ κατηγοριῶν ἀκινήτων, δημοσίων, ἀνταλλαξιμῶν καὶ λοιπῶν, τῶν περιελθόντων εἰς τὴν πλήρη καὶ ἀπόλυτον κυριότητα τῆς Ε.Α.Π., ἐδημοσιεύθη τὸ ἀπὸ 15 Μαΐου 1926³⁰ Ν.Δ. «Περὶ μεταβιβάσεως δικαιωμάτων κυριότητος κ.λπ. ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι κειμένων ἀγροτικῶν κτημάτων κ.λπ. εἰς

Α'. Ἴδε τροποποιήσεις τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως ἐν Β.Δ. 3.10.25 δημοσιευθέντι εἰς τὸ ἀπὸ 30.10.25 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τεύχ. Α'. Ἴδε καὶ Ν.Δ. 2/3.4.26 ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 117, τεύχ. Α', «Περὶ κατοχυρώσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἀνταλλαξιμῶν μουσουλμάνων ἐγκαταλειφθεισῶν ἐν Ἑλλάδι περιουσιῶν κ.λπ.».

29. Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως 31.12.23, ἀρ. φύλ. 390, τεύχ. Α'.

30. Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως 22.5.26, ἀρ. φύλ. 164, τεύχ. Α'.

τὴν Ε.Α.Π.». Ἀφ' ἑτέρου, τὰ συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 3 τοῦ Διατάγματος αὐτοῦ ὑπογραφέντα μεταξὺ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς καὶ Ε.Α.Π. Πρωτόκολλα ἐτακτοποίησαν τὰς σχετικὰς κτηματικὰς διαφορὰς, ἐξαιρέσει 3-4 περιπτώσεων ἐν τῇ ἐποικιστικῇ περιφερείᾳ Ἰωαννίνων καὶ τῶν κτηματικῶν ἀμφισβητήσεων Κρήτης, αἵτινες παραμένουσιν εἰσέτι ἐν ἐκκρεμότητι, διότι ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα ἐμμένει εἰς τὴν ἀπαράδεκτον ἀξίωσιν ὅπως παύση ἡ Ε.Α.Π. διεκδικοῦσα τὰ, δυνάμει τοῦ ἀνωτέρου διατάγματος, εἰς αὐτὴν περιερχόμενα ἀνταλλάξιμα κτήματα ἐν Κρήτῃ, ἀφ' οὗ πρόκειται, κατὰ τὸ ἄρθρον 11 τοῦ αὐτοῦ διατάγματος, νὰ πωλήσῃ ἡ Ε.Α.Π. εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν πάσας τὰς ἐν Κρήτῃ ἰδιοκτησίας καὶ ἐγκαταστάσεις τῆς κ.λπ., ἀδιάφορον ἂν οὐδὲ σχέδιον σχετικῆς συμβάσεως κατηρτίσῃ εἰσέτι. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα προβαίνει ἤδη ἐν Κρήτῃ εἰς αὐθαίρετους ἐκμισθώσεις βοσκῶν ἀνηκουσῶν κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὴν Ε.Α.Π. δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον διαμαρτυρίας τῆς Ε.Α.Π. πρὸς τὴν κυβέρνησιν.

Κτηματικαὶ διαφοραὶ Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης καὶ Ε.Α.Π.

Τὸ Ν.Δ. τῆς 15ης Μαΐου 1926 ὀρίζει ἐν τῷ ἄρθρῳ 4φ ὅτι πάντα τὰ κτήματα, ἐφ' ὧν τὸ Δημόσιον ἔχει, καθ' οἷονδήποτε τρόπον, τὴν κυριότητα, περιέρχονται εἰς τὴν Ε.Α.Π., ἐὰν αὕτη: προέβῃ ἐπ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀνέγερσιν οἰκιῶν, πρὸς ἐγκατάστασιν προσφύγων, ἢ ἐγκατέστησεν ἐπ' αὐτῶν πλήρως ἢ μερικῶς πρόσφυγας διὰ τῆς παραχωρήσεως εἰς αὐτοὺς ἐφοδίων ἢ χρηματικῶν δανείων, ἢ προῆλθεν ἀπλῶς εἰς συμφωνίας, ἢ ἀνέλαβεν ὑποχρεώσεις διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐγκατάστασιν προσφύγων.

Ἐν τούτοις, ἡ Ἀεροπορικὴ Ἀμυνα διαμφισβητεῖ ὑπὲρ ἐαυτῆς τὴν κυριότητα: 1) ἐπὶ καλλιεργησίμων καὶ μὴ τμημάτων τῶν γεωργικῶν κλήρων τῶν ἐγκατεστημένων προσφύγων, ἅτινα οὗτοι, λόγῳ προσωρινῆς οἰκονομικῆς ἀδυναμίας καὶ ἑλλειποῦς ἐφοδιασμοῦ, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καλλιεργήσῃσι καὶ 2) ἐπὶ τῶν κοινῶν βοσκοτόπων τῶν γεωργικῶν καὶ γεωργοκτηνοτροφικῶν Συνοικισμῶν, οὓς δὲν χρησιμοποιοῦσιν ἔτι καθ' ὀλοκληρίαν οἱ δικαιοῦχοι πρόσφυγες, διότι δὲν ἔχουσιν ἀποκτήσει ἀκόμη τὸν ἀπαιτούμενον, διὰ τὴν πλήρη ἐπάρκειαν αὐτῶν, ἀριθμὸν ζώων. Ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν τὰς ἐκτάσεις, ἀπαραίτητους διὰ τὸ μέλλον τῶν ἀγροτικῶν ἀποκατεστημένων, ἐνοικιάζει ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ Ε.Α.Π. ὡς βοσκὰς πρὸς διαφόρους κτηνοτρόφους, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν προσφυγικῶν Ὀμάδων καὶ δὴ πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων κοινῆς ὠφελείας, διὰ τοῦ προϊόντος τῶν τοιούτων μισθώσεων (σχολείων κ.λπ.).

Παρά τὰς ρητὰς ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεως πρὸς τὴν Διεύθυνσιν Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης³¹, ὅπως παύσῃ αὕτη διεκδικοῦσα γαίας τοῦ Δημοσίου, ἐκ τοῦ νόμου ἀνηκουσὰς εἰς τὴν Ε.Α.Π., παρεμβάλλουσα οὕτω δυσχεραίας εἰς τὸ ἔργον τῆς προσφυγικῆς ἀποκαταστάσεως, ἡ Ἀεροπορικὴ Ἄμυνα, διὰ τῶν κατὰ τόπους οἰκονομικῶν ἐφόρων, ἤρχισεν ὀχλοῦσα τοὺς κτηνοτρόφους μισθωτὰς τῆς Ε.Α.Π., ἐκτελέσαντας ἤδη τὰς ἐκ τῶν μισθώσεων ὑποχρεώσεις των ὅπως καταβάλλωσιν οὗτοι ἐκ νέου ἐνοίκιον πρὸς τὴν Ἀεροπορικὴν Ἄμυναν.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ ἐπιμονὴ τῆς Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης εἰς τὰς ἀπόψεις καὶ ἐνεργείας της οὐ μόνον τὴν συνέχισιν τῆς ἐκμισθώσεως τῶν εἰς τὰς δικαιοῦχος προσφυγικὰς Ὅμάδας ἀνηκουσῶν ἐκτάσεων δυσχεραίνει, ἀλλὰ καὶ τὴν κτηνοτροφίαν τῆς χώρας ἀποθαρρύνει διὰ τῆς καταπίεσεως τῶν κτηνοτρόφων, εἰς περιστάσεις κρίσιμους δι' αὐτήν, λόγῳ τῆς βαθμιαίας καταλήψεως τῶν ἐκτεταμένων βοσκοτόπων ὑπὸ τῶν ὁσημέραι ἀποκαθισταμένων γεωργικῶς ἀκτημόνων, ἐντοπίων καὶ προσφύγων.

Δυστυχῶς τὸ ζήτημα τοῦτο παραμένει εἰσέτι ἄλυτον παρὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας τῆς Ε.Α.Π.

Κτηματικαὶ διαφοραὶ Κοινοτήτων καὶ Ε.Α.Π.

Τὰ αὐτὰ προσωρινὰ πλεονάσματα τῶν καλλιεργησίμων καὶ μὴ ἐκτάσεων καὶ τὰς ἐκτάσεις ἅς ἡ Ε.Α.Π. παρεχώρησεν εἰς τὰς ἀγροτικὰς προσφυγικὰς Ὅμάδας ὡς κοινούς βοσκοτόπους, αἱ κατὰ τόπους Νομαρχίαι διεκδικοῦσιν ὑπὲρ τῶν Κοινοτήτων, ὑποστηριζόμεναι εἰς τὰς ἀπόψεις των ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου ἡ ἀμοιβαία ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας δὲν συνεπήγαγε τὴν κατάργησιν τῶν νομικῶν προσώπων τῶν Κοινοτήτων, ἅτινα οὐδέποτε ἔπαυσαν ὑφιστάμενα, ἀντικατασταθέντων ἀπλῶς τῶν φυσικῶν προσώπων τῶν Κοινοτήτων, τουτέστιν τῶν ἀναχωρησάντων μουσουλμάνων διὰ τῶν ἐγκατασταθέντων προσφύγων, καὶ ὅτι, κατὰ συνέπειαν, συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον περὶ Κοινοτήτων, οἱ κοινὸι βοσκοτόποι καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμισθώσεως τῶν ἀνωτέρω ἐκτάσεων οὐδέποτε ἔπαυσαν ἀνήκοντα εἰς τὰς Κοινότητας.

Τὴν ἀποψιν ταύτην ἡ Ε.Α.Π. ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδεχθῇ, καθόσον αἱ ἀμφισβητούμεναι ἐκτάσεις ἀποτελοῦσιν ἤδη ἰδιοκτησίαν τῆς Ε.Α.Π., περιελθοῦσαι εἰς τὴν πλήρη καὶ ἀπόλυτον αὐτῆς κυριότητα, δυνάμει τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης καὶ τοῦ Ν.Δ. τῆς 15ης Μαΐου 1926, ἄρθρον 4, οὐδαμοῦ ἐν

31. Ἴδε ἔγγραφον Ὑπουργείου Γεωργίας ὑπ' ἀρ. 151629/2.11.26.

αυτοῖς γενομένης μνείας περὶ ἐξαιρέσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν εἰς τὴν Ε.Α.Π. περιελθουσῶν γαιῶν.

Ἐξ ἄλλου, οἱ πρόσφυγες οἱ ὑποκαταστήσαντες τοὺς ἀνταλλαξιμους μουσουλμάνους ἔλαβον πᾶσαν ἔκτασιν, ἣν σήμερον κατέχουσι, παρὰ τῆς Ε.Α.Π. ὡς μέλη τῶν, ὑπὸ τοῦ ἐν ἰσχύι ἄρθρου 3 τοῦ Ν.Δ. τῆς 6ης Ἰουλίου 1923 «Περὶ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως προσφύγων», προβλεπομένων Ὁμάδων καὶ οὐχὶ ὡς μέλη τῶν Κοινοτήτων, οἱ δὲ κοινοὶ βοσκότοποι παρεχωρήθησαν εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα τῶν Ὁμάδων καὶ οὐχὶ εἰς τὰς Κοινότητας, αἵτινες ὑπαγόμενοι εἰς τὰς κατὰ τόπους Νομαρχίας περιλαμβάνουσι καὶ ἐντοπίους διαφεύγουσαι τὸν ἀναγκαῖον ἔλεγχον τῆς Ε.Α.Π.

Πρὸς κατάδειξιν τῆς σοβαρότητος ἦν, οὐχὶ ἀπὸ νομικῆς μόνον, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀπὸ οὐσιαστικῆς ἀπόψεως, ἐνέχει, διὰ τοὺς ἐγκατεστημένους πρόσφυγας, τὸ ζήτημα τῆς διεκδικήσεως ὑπὸ τῆς Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης καὶ τῶν Κοινοτήτων τῶν ἀνωτέρω ἐκτάσεων, προστίθενται τὰ ἀκόλουθα.

Πᾶσαι αἱ ἐν Θράκῃ περιελθοῦσαι εἰς τὴν Ε.Α.Π. ἐκτάσεις, ἐξ 636.896 στρεμμάτων μὴ καλλιεργησίμων καὶ 536.227 στρεμμάτων καλλιεργησίμων, διενεμήθησαν εἰς τὰς ἐν Θράκῃ ἀγροτικῶς ἀποκατασταθείσας μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. 16.800 προσφυγικὰς οἰκογενείας, ἐκάστης οἰκογενείας λαβούσης τὸν ἐλάχιστον ἀναγκαῖον, διὰ τὴν ἐπάρκειάν της, γεωργικὸν κληρον καὶ ἀνάλογον βοσκήν διὰ τὰ κτήνη αὐτῆς. Εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐγκατασταθέντας γεωργοκτηνοτροφικῶς παρεχωρήθησαν, κατὰ φυσικὸν λόγον, μεγαλύτερα βοσκήσιμοι ἐκτάσεις.

Ἄλλὰ ἐκ μὲν τῶν καλλιεργησίμων ἐκτάσεων (536.227 στρέμματα), λόγῳ προσωρινῆς οικονομικῆς ἀδυναμίας τῶν προσφύγων, ἐκαλλιεργήθησαν, κατὰ τὸ 1925-26, μόνον 367.308 στρέμματα, τῶν ὑπολοίπων 166.919 παραμενόντων ἐπὶ τοῦ παρόντος χέρσων καὶ ἐνοικιαζομένων ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. ὑπὲρ τῶν Ὁμάδων ὡς βοσκῶν, ἐκ δὲ τῶν μεγάλων κοινῶν βοσκοτόπων ἐχρησιμοποιήθη μέρος μόνον, ἐφ' ὅσον τὰ χορηγηθέντα εἰς τοὺς γεωργοκτηνοτρόφους ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. 20 πρόβατα κατ' οἰκογένειαν εἶναι πολὺ ὀλίγα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς οικονομικῆς αὐτῶν ἐπαρκειᾶς, βαθμηδὸν συμπληρούμενα ὑπ' αὐτῶν τῶν γεωργοκτηνοτρόφων προσφύγων δι' ἰδίας αὐτῶν δαπάνης.

Ταύτας τὰς, ἐπὶ τοῦ παρόντος, μὴ χρησιμοποιουμένας ὑπὸ τῶν προσφύγων καὶ ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. ἐνοικιαζομένας καλλιεργησίμους καὶ βοσκήσιμους ἐκτάσεις διεκδικοῦσιν ἡ Ἀεροπορικὴ Ἀμυνα καὶ αἱ Κοινότητες, ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ Ἀεροπορικὴ Ἀμυνα ἢ αἱ Κοινότητες ἐγίνοντο κύριοι αὐτῶν, εἶναι λίαν ἀμφίβολον ἂν θὰ καθίστατο δυνατὴ ἢ βαθμιαία ἐπέκτασις τῶν γεωργικῶς καὶ γεωργοκτηνοτροφικῶς ἐγκατεστημένων προσφύγων μέχρι τῶν

ἀναγκαίων λογικῶν ὀρίων, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν καταστάσεως.

Ε'. ΕΙΣΠΡΑΞΙΣ ΧΡΕΩΝ

Αἰ μέχρι 30ῆς Σεπτεμβρίου 1926 πραγματοποιηθεῖσαι δαπάναι διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν προσφύγων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω συντόμως διαληφθέντων ἔργων κοινῆς ὠφελείας εἰς τοὺς ἀγροτικούς Συνοικισμούς, ἀνέρχονται εἰς λίρας Ἀγγλίας 267.480:8:2³².

Διὰ τῶν δαπανῶν αὐτῶν, ὡς καὶ διὰ τοῦ ἀναλόγου ποσοστοῦ τῶν μέχρι 30.9.26 πραγματοποιηθέντων γενικῶν ἐξόδων ἐκ λιρῶν Ἀγγλίας 82.145:6:10, εὐρίσκονται χρεωμέναι αἱ ἐγκατασταθεῖσαι ἀγροτικῶς προσφυγικαὶ οἰκογένειαι, αἵτινες μόλις πρὸ τριῶν μηνῶν ἐκλήθησαν νὰ καταβάλωσι τὴν πρώτην δόσιν, ἔναντι τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ δι' οὗ ἐκάστη ἐχρεώθη.

Τὸ ζητηθὲν ἀπὸ τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας χρηματικὸν ποσὸν δὲν ἦτο οὐδὲ ἡδύνατο νὰ εἶναι σημαντικόν, δύο ἢ τρία μόλις ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἡ καταβλητέα δόσις καθωρίσθη δι' ὅλους τοὺς ἐγκατεστημένους κατὰ τρόπον ἑνιαῖον ἢ αὐθαίρετον, ἀλλὰ ἀνάλογος πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐκάστου ἀντοχήν.

Ἡ πρώτη αὕτη εἰσπραξις μικροῦ μέρους τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ἀπέβλεπε μᾶλλον εἰς τὸν ἔθισμὸν αὐτῶν καὶ ἐν γένει τῶν προσφύγων τῶν τελούντων ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τῆς Ε.Α.Π., εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι πᾶν ὅ,τι παρ' αὐτῆς ἔλαβον ἀποτελεῖ δάνειον ἀποδοτέον τμηματικῶς καὶ οὐχὶ δωρεάν ἢ προκαταβολὴν ἔναντι τῆς ἐγκαταλειφθείσης αὐτῶν ἐν Τουρκίᾳ περιουσίας, ὡς ἐσφαλμένως ὑπὸ πλείστον ἐπιστεύετο.

Ἡ πρώτη αὕτη εἰσπραξις, ἐνεργηθεῖσα σχεδὸν ἄνευ δυσχερειῶν, πλήν ἐξαίρέσεων, ἀπέδωκεν 22.070.055,40 δραχμῶν³³ ἀποδειχθέντος ὅτι οἱ ἐγκατασταθέντες πρόσφυγες, μετὰ τὰ δύο ἢ τρία ἔτη τῆς παραγωγικῆς αὐτῶν ἐργασίας, ἀπέκτησαν οἰκονομικὴν τινα ὑπόστασιν, ἀποτελοῦσαν τὴν ἀρίστην τῶν ἐνδείξεων διὰ τὸ εὐόϊνον αὐτῶν μέλλον.

32. Μέχρι τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἀστικὴν ἀποκατάστασιν προσφύγων λίραι Ἀγγλίας 909.494:5:7.

33. Τὰ παρὰ τῶν ἀστῶν προσφύγων εἰσπραχθέντα μέχρι 30.9.26 ποσὰ ἀνέρχονται εἰς 12.207.049 δραχμῶν.

ΣΤ'. ΥΠΟΛΕΙΠΟΜΕΝΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ Ε.Α.Π.

Ἐκ τῆς συνοπτικῆς ταύτης ἐκθέσεως δύναται τις νὰ ἀντιληφθῆ ὁποῖον ὑπῆρξεν, εἰς τὰς κυριωτέρας αὐτοῦ γραμμάς, τὸ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. ἐπιτελεσθὲν ἔργον, περὶ τὴν ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν προσφύγων. Δεδομένου ὅτι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ προϊόντος τοῦ προσφυγικοῦ δανείου προορίζεται ὅπως καλύψῃ προϋπολογισθείσας ἤδη δαπάνας, πρὸς συμπλήρωσιν ὑπὸ ἀνεγερσιν κατοικιῶν καὶ ἀποπεράτωσιν ὑπὸ ἐκτέλεσιν, ἐν γένει, ἐργασιῶν, ὡς καὶ πρὸς κάλυψιν γενικῶν ἐξόδων τῆς Ε.Α.Π., τὸ ἔργον αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῆ λῆξαν λόγῳ ἐξαντλήσεως τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς πόρων.

Ἄλλὰ ἐὰν θελήσωμεν, ἀνεξαρτήτως τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος, νὰ ἐξετάσωμεν τὰς ὑπολειπομένας ἀνάγκας τῶν ἤδη ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένων προσφύγων ἀφ' ἐνὸς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν αἱ ὁποῖαι παραμένουσιν ἄνευ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως ἀφ' ἑτέρου, θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ αἱ γενόμεναι ἤδη ἐγκαταστάσεις χρειάζονται κατὰ τὸ πλεῖστον συμπλήρωσιν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπομεινασῶν ἄνευ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν εἶναι οὐχὶ εὐκαταφρόνητος.

Κατὰ ταῦτα, πολλαὶ προσφυγικαὶ οἰκογένειαι, ἐκ τῶν ἀγροτικῶς ἀποκατεστημένων, ἐξακολουθοῦσι νὰ στεγάζωνται εἰς παλαιὰ ἀνταλλάξιμα ἢ βουλγαρικὰ οἰκήματα, εὐρισκόμενα ἐν ἐρειπώδει καταστάσει, οὕτως ὥστε νὰ ἐμφανίζηται ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπισκευῆς αὐτῶν ἢ τῆς κατεδαφίσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἀνεγέρσεως νέων.

Εἰς ὅλους τοὺς γεωργοκτηνοτροφικοὺς ὄρεινους Συνοικισμούς, καλύπτοντας τὴν παραμεθόριον Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὁ ἐφοδιασμὸς δι' αἰγοπροβάτων ὑπῆρξεν ἐλλιπής, ἀποδειχθέντος ἐκ τῆς πείρας ὅτι μόνον διὰ σοβαρᾶς αὐτῶν ἐνισχύσεως δύναται νὰ ἀποσοβηθῆ ὁ κίνδυνος τῆς διαρροῆς αὐτῶν πρὸς τὰς πεδιάδας.

Εἰς πολλοὺς Συνοικισμούς, δὲν ἐγένετο δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀναγκαίων ἔργων ὑδρεύσεως, ἐλλείψει χρημάτων, εἰς ἄλλους δὲ διατηροῦνται μικραὶ ἐκτάσεις τελματώδεις, ὧν ἡ ἀποξήρανσις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ δαπάνης μερικῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἐὰν δέ, εἰς τὰς ἐλλείψεις ταύτας, προσθέσωμεν διαφόρους ἄλλας ἀνάγκας τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένων προσφύγων, ἀναφερομένας εἰς τὸν, κατ' ἀνάγκην, ἐλλιπῆ αὐτῶν ἐφοδιασμὸν εἰς ἀροτριῶντα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, σπόρους κ.λπ. κ.λπ. καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ὑπολειπόμενον ἔργον τῆς Ε.Α.Π., πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐνεργηθειῶν ἐγκαταστάσεων,

είναι αναμφισβήτητον και σοβαρόν. Ούτω, αί ἀρμόδια Ὑπηρεσίαι τῆς Ε.Α.Π. ὑπολογίζουσιν ὅτι, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἤδη γενομένων ἐγκαταστάσεων, ἀπαιτοῦνται 2.200.000 δραχμῶν.

Ἄφ' ἑτέρου, ἀριθμὸς οἰκογενειῶν ἀγροτικῶν παραμένει ἄνευ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως, λόγῳ ἐξαντλήσεως τῶν πιστώσεων, καίτοι αἱ οἰκογένειαι αὗται εὐρίσκονται ἤδη ἐπὶ τόπου καὶ ἀναμένουσιν ἀπὸ πολλοῦ.

Πλὴν τούτων, ἡ ὑπὸ τῶν ἐποικιστικῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς Ε.Α.Π. ἐνεργηθεῖσα πρὸ ἐξαμήνου πρόχειρος ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι εὐρίσκονται εἰς διαφόρους πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς χώρας, ὡς καὶ εἰς τὴν ὕπαιθρον, πολλοὶ πρόσφυγες μὴ δυνηθέντες νὰ τύχωσιν ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἀσχολούμενοι προσωρινῶς εἰς διάφορα ἀστικά μικροεπιτηδεύματα.

Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἄνευ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως παραμενουσῶν ἀγροτικῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν ἀνέρχεται, κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμοὺς τῆς Ὑπηρεσίας, εἰς 8.000 περίπου, μὴ ἀποκλειομένου νὰ προκύψῃ μεγαλύτερος ἔτι ἀριθμὸς ἀγροτῶν προσφύγων παραμενονῶν ἄνευ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως, ἐκ τῆς διαταχθείσης ἤδη καὶ ἐνεργουμένης νεωτέρας ἐπὶ τούτῳ ἐρεύνης.

Ἄλλὰ, πρὸς πραγματοποίησιν νέων προσφυγικῶν ἐγκαταστάσεων, δεόν ἀπαραιτήτως ὅπως ἐξασφαλισθῶσι πρότερον αἱ ἀναγκαῖαι πρὸς τοῦτο ἐκτάσεις, δεδομένου ὅτι αἱ ἤδη εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ε.Α.Π. περιελθοῦσαι γαῖαι διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἐγκατεστημένους πρόσφυγας.

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ μέσον ὅρον ἡ ἔκτασις τῶν παραχωρηθέντων εἰς τοὺς ἐγκατασταθέντας ἀγρότας πρόσφυγας κλήρων δὲν ὑπερβαίνει τὰ 32 στρέμματα³⁴ κατ' οἰκογένειαν, θὰ ἀπαιτηθῶσι πρὸς ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν 8.000 νέων ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν ἐκτάσεις 260.000-300.000 στρεμμάτων.

Ἐπειδὴ εἶναι ἤδη γνωστὰ καὶ ἀναμφισβήτητοι αἱ δυσχέρειαι εἰς ἃς θέλει εὐρεθῆ ἡ κυβέρνησις πρὸς ἐξασφάλισιν εἰς τὴν Ε.Α.Π. τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτουμένων ἐκτάσεων, λόγῳ τῆς ὀσημέραι ὀξυνομένης στενότητος γαιῶν, ἡ Ε.Α.Π. θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποξηραντικῶν ἔργων τῆς Στρούμας Φιλίππων καὶ Ταχινοῦ (Μακεδονίας), περὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι σχετικαὶ μελέται παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Συγκοινωνίας.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων αὐτῶν, κατὰ πληροφoρίας τῆς Ε.Α.Π., θὰ ἀπαιτήσῃ δαπάνην 2.000.000 λιρῶν Ἀγγλίας περίπου, θέλει δὲ ἀποδοθῆ εἰς τὴν

34. Ὁ μέσος ὅρος τῆς ἐκτάσεως τῶν οἰκογενειακῶν κλήρων τῶν ἐντοπιῶν ἀκτημόνων ἀνέρχεται εἰς 40-45 στρέμματα.

καλλιέργειαν, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ τῶν ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἀποξήραντικῶν ἔργων τῶν λιμνῶν Ἀμότοβον καὶ Ἀρτζάν Μακεδονίας, ἕκτασις περίπου 300.000 στρεμμάτων. Ἡ ἕκτασις αὕτη, περιερχομένη εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τῆς Ε.Α.Π., ἐξασφαλίζει τὴν ἀποκατάστασιν 8.000 νέων ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, ἀπὸ ἀπόψεως γαιῶν.

Ἐὰν τέλος ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι, διὰ τὴν ἀνέγερσιν νέων ἀστικῶν κατοικιῶν, πρὸς στέγασιν 20.000-35.000 ἔτι ἀστικῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν, θὰ ἀπαιτηθῆ δαπάνη μέχρι λιρῶν Ἀγγλίας 3.000.000 (100 λίραι Ἀγγλίας κατὰ κατοικίαν) καὶ ὅτι, διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν ἐκάστης οἰκογενείας, ἀπαιτοῦνται λίραι Ἀγγλίας 100, κατ' ἐλάχιστον ὄρον, προκύπτει ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη:

Λιρῶν Ἀγγλίας	2.200.000	πρὸς συμπλήρωσιν ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως ἀποκατεστημένων ἤδη προσφύγων
Λιρῶν Ἀγγλίας	2.000.000	πρὸς ἀποξήρανσιν Στρούμας Φιλίππων καὶ Ταχινό
Λιρῶν Ἀγγλίας	2.800.000	πρὸς ἀνέγερσιν νέων ἀστικῶν κατοικιῶν
Ἦτοι ἐν ὅλῳ	8.000.000	

ποσὸν ὕπερ δέον νὰ ἐξασφαλισθῆ κατὰ τὴν ἐνδεχομένην αἴτησιν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς σύναψιν συμπληρωματικοῦ προσφυγικοῦ δανείου.

Ὅ

Διευθυντῆς Ἀγροτικῆς Ἀποκαταστάσεως

[Υπογραφή]

Ἄξιότιμον Κύριον
ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΚΡΙΜΠΑΝ

ΑΘΗΝΑΣ

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν Ὑμῶν, ὅτι ἅμα τῷ πέρατι τῆς τελετῆς ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Ἐθνικῆς ἑορτῆς (25 Μαρτίου 1937) συνελθόντες εἰς ἕκτακτον συνεδρίαν ἀπεφάνθημεν παμψήφει, ὅπως μία τῶν Κεντρικωτέρων ὁδῶν τοῦ νεοσυστάτου ἀγροτικοῦ Ἑμῶν Προσφυγικοῦ Συνοικισμοῦ «ΝΕΟΣ ΠΥΡΓΟΣ» φέρῃ τὸ εὐτιμον Ὑμῶν ὄνομα εἰς ἔνδειξιν τῆς βαθυτάτης Ἑμῶν εὐγνωμοσύνης καὶ αἰωνίας ἀφοσιώσεως ἀνθ' ἕσων ἐπράξατε ὑπὲρ τῆς ἀγροτικῆς μας ἐγκαταστάσεως εἰς τὸ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Ξηροχωρίου, τοῦ Νομοῦ Εὐβοίας, ἀγρόκτημα «ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ». Ὅτι δὲ ἀνηρτήθη πάραυτα ἡ οἰκεία πινακὶς εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν Ὑμᾶς, ὅπως εὐαρεστηθῆτε καὶ ἀποδεχθῆτε τὴν πενιχρὰν ταύτην ἐκ μέρους μας ἡθικὴν ἀμοιβήν.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Προσφυγικῆς Ὄργανώσεως ΝΕΟΥ ΠΥΡΓΟΥ
Ἐν Νέῳ Πύργῳ (Εὐβοίας) Αὐθμερὸν

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Σ. Κουϊμτζόγλου

ΤΑ ΜΕΛΗ
Ν. Ἀνδρικόκης
Χ. Ραφτόπουλος
Ι. Κορομενίδης
Δ. Ἰωαννίδης
Α. Κοντομᾶτζος
Γ. Ἀνδρεᾶς

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Κ. Ἀθανασιάδης

[Σφραγίδα]

3. Έποικισμός στην Ξυλοκέριζα τῆς Ἀττικῆς: Ἡ καλή σοδειὰ

4. Ἀνατολική Θράκη: Γεωργοί

5. Καπνοκαλλιέργεια στη Δυτική Μακεδονία: Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐποικισμοῦ ἐπιθεωρεῖ

6. Μεταφορικά μέσα σὲ κάποιες περιοχὲς τῆς Μακεδονίας: Δομικὰ ὑλικά γιὰ τὴν κατασκευὴ ἑνὸς χωριοῦ